

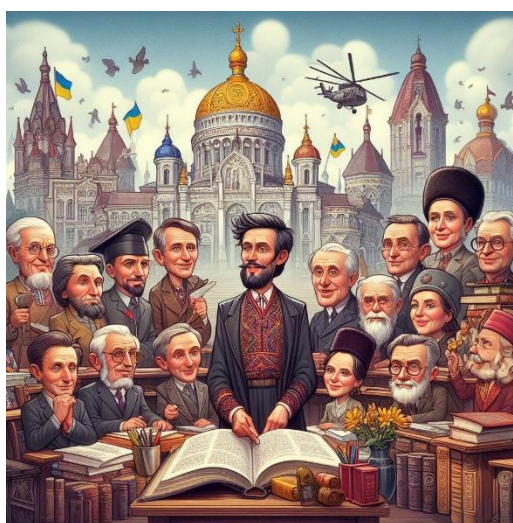
**Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя
Український державний університет імені Михайла Драгоманова
Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка
Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д. Ушинського
Український інститут вивчення Голокосту «Ткума»**

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: ВИКЛИК ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ

збірник тез

Всеукраїнської науково-практичної конференції

22-23 березня 2024 р.

Ніжин

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя

**ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА
ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
ВИКЛИК ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ
ТА ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ**

*Збірник тез
Всеукраїнської науково-практичної конференції*

Ніжин
2024

УДК 373.5.016:94]:37.017.4(043.2)

Г87

Рекомендовано Вченою радою
Ніжинського державного університету імені Миколи Гоголя
(НДУ ім. М. Гоголя)
Протокол № 13 від 25.04.2024 р.

Г87 Громадянська та історична освітня галузь середньої освіти: виклик для навчальних закладів та варіанти відповідей: збірник тез Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Ніжин: НДУ ім. М. Гоголя, 2024. – 37 с.

Збірник присвячений сучасним проблемам громадянської та історичної освітньої галузі середньої освіти і охоплює такі проблеми: програмні результати навчання та методика їх досягнень; відбір змісту навчання до уроків предметів громадянської та історичної галузі; здобувачі середньої освіти як спів організатори освітнього процесу; методи організації освітнього процесу: між класикою та новаціями; формувальне та контрольне оцінювання програмних результатів навчання; підготовка учителів громадянської та історичної галузі в ЗВО.

Видання призначене для здобувачів вищої освіти, науково-педагогічних працівників, учителів-практиків.

Статті подані в авторській редакції. Відповідальність за зміст статей несуть автори.

УДК 373.5.016:94]:37.017.4(043.2)

© НДУ ім. М. Гоголя, 2024

ЗМІСТ

Драновська Світлана

ЧОМУ НЕОБХІДНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ТРЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ? 4

Дудка Раїса

ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ ДАВНІЇ ЄГИПТЯН НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ У 6 КЛАСІ..... 6

Желіба Олександр

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: НА ЯКІ ПИТАННЯ ПОТРІБНО ШУКАТИ ВІДПОВІДІ? 8

Журба Валерій

ЯК У ЗМІСТІ ІСТОРІЇ ХХ СТОЛІТТЯ ПОКАЗАНО ІСТОРИЧНЕ ЯВИЩЕ «ГЕНОЦИД»? 12

Ігнатська Анжела

ПРІОРИТЕТНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ .. 13

Калініченко Віталій

ЯКІ ФАКТИ З НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ США МАЮТЬ БУТИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ? 15

Константинова Марина

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КРИМСЬКО-ТАТАРСЬКОГО НАРОДУ В КУРСІ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ 17

Манойленко Олег

ЯК І ДЛЯ ЧОГО СТВОРЮЄТЬСЯ УЧНІВСЬКИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ? (З ДОСВІДУ РОБОТИ) 21

Мельник Анна, Камбалова Яніна

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ 24

Моцак Світлана

ЯКА РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ, ПРАВознавства ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ?..... 26

Санкович Марія

ЧИ ДОСТАТНЯ КІЛЬКІСТЬ ГОДИН З ІСТОРІЇ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ? 28

Терно Сергій

ЯК ПОДОЛАТИ ПРОГАЛИНИ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ ШКОЛЯРІВ? 30

Турченко Галина, Тоцька Софія

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕМИ «РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ (ЛИСТОПАД 2013 – ЛЮТИЙ 2014 РР.)» 33

Драновська Світлана
канд. пед. наук, доцент,
завідувач кафедри соціально-гуманітарної освіти
Комунального закладу Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми, Україна

ЧОМУ НЕОБХІДНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ДЕРЖАВНОГО СТАНДАРТУ БАЗОВОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВЦІ ТРЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ?

Важливим напрямом впровадження реформи Нової української школи є підготовка тренерів-педагогів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти у 5-6 класах. Метою підвищення кваліфікації педагогічних працівників є їх професійний розвиток відповідно до державної політики у галузі освіти та забезпечення якості освіти [3].

Тренери-педагоги є важливою ланкою у контексті підготовки педагогів до реалізації Державного стандарту базової середньої освіти. У відповідності до нормативних документів, тренер-педагог – особа, яка здійснює комплекс заходів з підвищення кваліфікації педагогічних працівників, організованих закладами післядипломної педагогічної освіти комунальної форми власності, відповідно до нових методик згідно з Концепцією НУШ [2].

Навчання тренерів-педагогів на базі Комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти, відбувалося у відповідності до Типової програми підвищення кваліфікації вчителів та керівників ЗЗСО, які впроваджують Державний стандарт базової середньої освіти [5]. До прикладу, група тренерів-педагогів була сформовано із освітян області, які вже третій рік поспіль пілотують громадянську та історичну освітню галузь (далі ГІО) у відповідності до Державного стандарту базової середньої освіти та педагогів, які також працюють за модельною навчальною програмою «Вступ до історії України та громадянської освіти, 5 клас» для закладів загальної середньої освіти, автори Бурлака О.В., Власова Н.С., Желіба О.В., Майорський В.В., Піскарьова І.О., Щупак І.Я.

Ключовим документом, з яким тренери-педагоги працювали на курсах ПК НУШ був Державний стандарт базової середньої освіти, що визначає мету та принципи освітнього процесу в закладах базової середньої освіти, дає загальну характеристику змісту навчання, пояснює вимоги до обов'язкових результатів навчання та орієнтири для їхнього оцінювання. Крім того, у цьому документі для кожної освітньої галузі визначено:

- мету, єдину для всіх рівнів загальної середньої освіти;
- компетентнісний потенціал, що позначає здатність кожної освітньої галузі формувати всі ключові компетентності через розвиток умінь і ставлень та базові знання;
- обов'язкові результати навчання здобувачів освіти;
- рекомендовану, мінімальну та максимальну кількість навчальних годин за циклами навчання (5-6, 7-9 класи) [1]. Саме тому всі освітні галузі, Держстандарту мають потенціал для розвитку кожної компетентності.

Разом з тим, спрямування курсу «Зміст і методика навчання інтегрованим курсам/предметам громадянської та історичної освітньої галузі при впровадженні Державного стандарту базової середньої освіти (адаптаційний цикл)» для педагогів-тренерів НУШ закладів загальної середньої освіти громадянської та історичної освітньої галузі, було

направлено на оновлення, коригування, застосування професійних компетентностей учителів, так як зміст навчальних предметів вимагає як набуття нового масиву знань та вмінь, так і різнобічний перегляд уже застосовуваних компонентів НУШ.

Підготовка тренерів-педагогів освітньої галузі «Громадянська та історична» була спрямована на реалізацію компетентнісного потенціалу громадянської та історичної освітньої галузі, набуття учнями обов'язкових результатів навчання відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти [1]. Так, модуль 1. мав назву: «Організація освітнього процесу з предметів / інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі у 6 класі», в контексті якого було розглянуто:

- мету та компетентнісний потенціал ГЮ, базові знання, вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць відповідно до Державного стандарту базової середньої освіти;
- модельні навчальні програми навчальних предметів/інтегрованих курсів; розроблення навчальних програм на основі модельних; конструктор навчальних програм;
- календарно-тематичне та поурочне планування вчителя громадянської та історичної освітньої галузі як основу професійної діяльності [4].

Педагоги ґрунтовно опрацювали Додаток 17-18 Держстандарту, заповнювали таблицю спільного доступу, в якій обирали тему з модельної навчальної програми, та визначали ключові та предметні компетентності, які допомагає сформувати зазначена тема, наскрізні вміння та орієнтири для оцінювання обов'язкових результатів навчання здобувачів у ГЮ.

Разом з тим, для глибокого розуміння зазначеної тематики тренери-педагоги зустрілися із авторським колективом І. Піскарьова та О. Бурлака, модельної навчальної програми «Історія України. Всесвітня історія. 6 клас» для закладів загальної середньої освіти. Автори ґрунтовно проаналізували програму, навели приклади використання підручника на уроках історії, проаналізували теоретичний матеріал та завдання, які є у підручнику, дали відповіді на питання, які виникли у тренерів-педагогів.

Також важливим напрямом у підготовці тренерів-педагогів був модуль 2: «Сучасні технології організації педагогічної діяльності при реалізації Державного стандарту базової середньої освіти», який також було підготовлено на основі типової програми ПК [5]. У рамках цього модулю було проаналізовано сучасні технології організації педагогічної діяльності при реалізації Державного стандарту базової середньої освіти у 6 класі. Так, тема: «Використання методик і технологій навчання, які застосовуються в НУШ (діяльнісний та компетентнісний підхід проблемне навчання, кооперативне навчання, проектне навчання, технології розвитку критичного мислення)» опрацьовувалася в рамках лекції та групової роботи. Педагоги активно слухали, задавали питання, наводили приклади, коментували у чаті. Групова робота передбачала роботу на дошці padlet, на якій педагоги представили сучасні технології навчання та можливості реалізації інтегрованого навчання, які доречно запроваджувати на уроках громадянської та історичної освітньої галузі [4].

Щодо модулю 3, то він був направлений на розкриття методологічних засад предметів/інтегрованих курсів громадянської та історичної освітньої галузі. У рамках цього модулю, педагоги-тренери, долучилися до ознайомлення з активними методами та прийомами навчання учнів у різних форматах (офлайн, онлайн, змішаний) у контексті навчальних предметів/інтегрованих курсів ГЮ, проаналізували можливості оцінювання навчальних досягнень учнів навчальних предметів / інтегрованих курсів та розглянули цифрові ресурси при навчанні на уроках ГЮ.

Отже, при підготовці тренерів-педагогів до реалізації Концепції НУШ в межах курсів ПК, одним із ключових напрямків роботи є інтерпретація Державного стандарту базової середньої освіти. Ґрунтовне вивчення зазначеного документу сприяє розвитку ключових та удосконаленню професійних компетентностей педагогів серед яких: здатність вибудовувати професійну траєкторію на основі сучасних нормативно-правових документів в системі історичної освіти України; забезпечувати наступність у навчанні між різними ланками ступеневої системи громадянської та історичної освітньої галузі; переносити особистий досвід, знання, способи розв'язання проблем у нові педагогічні ситуації; забезпечувати сприятливе освітнє середовище.

Вагомим результатом курсів було детальне ознайомлення із Додатками 17 – 18 Державного стандарту, які містять компетентнісний потенціал громадянської та історичної освітньої галузі і базові знання та вимоги до обов'язкових результатів навчання учнів/учениць у ГЮ.

Разом з тим, тренери-педагоги познайомилися із перспективами формування оцінювання при викладанні навчальних предметів/інтегрованих курсів, з можливостями діяльнісного підходу у процесі навчання учнів/учениць, з навчальними ресурсами при реалізації модельних навчальних програм громадянської та історичної освітньої галузі.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти. Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
2. Деякі питання надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа». Постанова КМУ № 237 від 04.04.2018. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/237-2018-%D0%BF#Text>
3. Деякі питання підвищення кваліфікації педагогічних і науково-педагогічних працівників. Постанова КМУ № 800 від 21 серпня 2019 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/800-2019-%D0%BF#Text>
4. Драновська С.В. Зміст і методика навчання з інтегрованих курсів/предметів громадянської та історичної освітньої галузі при впровадженні Державного стандарту базової середньої освіти (адаптаційний цикл). URL: <https://bit.ly/48R2g31>
5. Про затвердження типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників щодо організації безпечного освітнього простору в закладі дошкільної освіти. Наказ МОН України № 619 від 22.05.2023 р. URL: <https://bit.ly/3VeUDjE>

Дудка Раїса

кандидат історичних наук,
НДУ імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна

ВИВЧЕННЯ ПИТАНЬ КУЛЬТУРИ ДАВНІЙ ЄГИПТЯН НА УРОКАХ ВСЕСВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ У 6 КЛАСІ

Школярам варто наголосити, що релігія давніх єгиптян виступає яскравим прикладом політеїстичних вірувань давніх народів, які поклонялися багатьом богам та були язичниками. Також Геродот їх характеризує самим богобоязливим народом. До головних богів відносять

бога сонця Ра (Ра-Горахте, Амона, Атона), бога потойбічного життя Озіріса, бога творця Атума-Пта, бога мудрості Тотта, злого бога пустелі Сета, бога розливів Нілу Хаппі, богинь родючості Ізиду та Нефтіду та інших. Культ Осіріса пов'язаний з поширенням землеробства в Єгипті. Він бог, що в «Книзі мертвих» названий зерном, яке в'яне і воскресає. Так, поява сходів сприймалася як його відродження, а зрізання колосків під час жнив - як смерть бога. Злий його брат Сет вбиває Озіріса, а сестри Осіріса Ісіда (в той же час його дружина) і Нефтида довго шукають тіло вбитого. Ісіда зачинає від мертвого чоловіка сина Гора. Змужнівши, Гор перемагає Сета та з допомогою Анубіса воскрешає батька. Однак Осіріс небажає залишатися на землі і стає царем загробного світу. Своїх богів єгиптяни зображували в різні часи і в різних номах по-різному. Найвідоміша зооантропоморфна іконографія, в якій поєднуються тотемізм та більш прогресивні уявлення образів богів. Лише деяких богів, в тому числі Озіріса, зображували антропоморфно.

Також потрібно зауважити, що в давньому Єгипті була спроба переходу до монотеїзму – віри у одного бога, яку здійснив фараон Аменхотеп IV. Щоб вийти з під впливу фіванького столичного жрецтва, він вирішив провести релігійну реформу у середині XIV ст. до н.е. Для цього фараонові довелося проголосити єдиним вселенським божеством сонячний диск Атона, а себе його сином і першосвященником.

Саме вірування вплинули на мистецтво та архітектуру давнього Єгипту. Найперше мова іде про піраміди – усипальниці фараонів, які і сьогодні залишаються візитною карткою Єгипту. В далекі часи вони були також символом могутності держави на світовій арені. Першу ступінчасту піраміду фараона Джосера проектував архітектор Імхотеп. площею 52900 кв. м., висотою біля 60м. Складається вона з величезної кількості кам'яних плит вагою до 2,5 т. Зовні піраміди обробляли величезними кам'яними брилами і плитами, яких нині майже не збереглися.

Найвищі піраміди побудували для себе фараони IV династії. Так, піраміду Хеопса в Гізі (висота біля 150м.) створив архітектор Хеміун в XXVII ст. до н. е. поблизу Мемфіса, першої столиці Давнього Єгипту. Протягом 20 років 100 тис. людей будували піраміду. Спочатку готували кам'яні брили в Аравійських каменоломнях, обтесували їх і за допомогою канатів тягли до потрібного місця. За словами Геродота, люди працювали на будівництві, міняючись кожні три місяці. Десять років пішло на будівництво дороги, по якій тягли блоки, та підземних покоїв на пагорбі, де стоять піраміди. Пізніше будували звичні усипальниці.

Єгипетські храми являли собою непокріті площини оточені стінами, які з'єднувались пілонами. Вздовж стін стояли колони в один або два ряди, утворюючи навколо гіпертрону критий портик. Покрівля портику обводилась таким же карнизом як і пілон. Вона була плескатою, складеною з кам'яних плит та лежала на кам'яних брусах. Всі внутрішні частини були вкриті яскраво розфарбованими фігурами та узорами. В задній частині було святилище, де стояли ідоли. Рештки прекрасних сонячних храмів в Абідосі, Луксорі та Карнаці демонструють релігійні мотиви та високі технології в будівельній справі. Найбільшим був Карнакський храм бога Амона.

Всі ці сакральні місця дали світу збірник релігійних текстів, відомий під назвою «Книга мертвих», складений з записів на стінах. З цих текстів ми бачимо віру єгиптян у безсмертя душі. Точніше вони були переконані, що мають кілька душ: «Ка». «Ба» тощо. Ка - духовний двійник людини, з яким вона зустрічається після смерті. Графічно Ка зображувалась у вигляді руки, що захищає людину. Ба мислилась як внутрішня енергія людини, її божественний зміст. В давніх текстах читаємо: «Існує дещо, перед чим відступають і байдужість сузір'їв, і вічний шепіт хвиль, - справи людини, які віднімають її у смерті» [7. с. 51].

Тексти показують нам, що душа померлого може повернутись назад в тіло, якщо воно буде збережене. Муміфікація тіла була дуже дорогою, тому дозволити її могли лише фараони та багаті вельможі. Геродот зазначав, що були три способи бальзамування тіла в залежності від вартості, та детально описав їх. Загробний суд над померлим описаний у 125 главі «Книги мертвих». У присутності Озіріса та ще 42 богів, душа сповідувала свою чистоту:

- Я не робив зла людям.

- Я нікому не приніс страждань.

- Я не приніс втрат худобі.

- Я не зменишував припаси в храмах...

- Я не творив зла на місці Істини...

- Я не чинив перелюбу.

- Я не творив дурного...

- Я не лихословив...

- Я не піднімав руку на слабкого.

- Я не давив на гирю...

- Я не був причиною сліз.

Я чистий, я чистий, я чистий! [8. С.70-71]

- Я не вбивав.

Можна порадити вчителю провести паралелі між цією сповіддю та 10 Божими заповідями. В саркофаг покійному як правило клали папірус з улюбленими літературними творами. В добу Нового царства навіть з'явився окремий літературний жанр – релігійна поезія. Найкращим твором визнають «Гімн богу Атону» фараона Ехнатона.

Висновки. Дана тема досить широка і цікава. Учням треба підкреслити, що релігія пронизувала все життя єгиптян. Та зробити наголос на есхатологічних ідеях. Поглянувши на архітектуру та мистецтво давнього населення Єгипту, ми бачимо, що вони творили для вічності. Жоден інший народ не подарував людству такі піраміди як єгипетський. Саме віра сформувала основні риси характеру єгиптян: працьовитість, скромність, чесність, упертість та інші.

Література:

1. Васильєв Л. С. Історія релігій Сходу, М., Вища школа, 1988. 416 с.
2. Вейс Герман Історія цивілізації. Ілюстрована енциклопедія в 3-х томах, М., Ексмо-Пресс, 1998.Т.1. 751с.
3. Геродот . Історія в 9 томах, М., Ладомир, 1999. 752с.
4. Еліаде М. Священні тексти народів світу, М., Академія, 1998. 624с.
5. Історія світової культури, Київ: Либідь.1994. 318с.
6. Історія стародавнього світу. Практикум. /Укл. Дудка Р.А. Ніжин: Орхідея, 2020. 258.
7. Любимов Л. Мистецтво давнього світу, М., Освіта, 1996. 302с.
8. Поезія та проза Стародавнього Сходу, М., 1973. 735 с.
9. Релігієзнавство. Підручник за ред. О.П. Сидоренка, Київ: Знання, 2007. 468с.

Желіба Олександр,
канд. пед. наук, доцент,
НДУ імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ: НА ЯКІ ПИТАННЯ ПОТРІБНО ШУКАТИ ВІДПОВІДІ?

Складно жити в часи змін. А ще складніше жити за часів непродуманих змін. Проєкт НУШ та нової системи забезпечення якості ЗВО замість спрощення наявного освітнього процесу неймовірно його ускладнили.

Найявний досвід перебування як в межах середньої, так і вищої освіти, дозволяє виробити уявлення про освітні виклики, на які наразі відповідь так і не дано.

1. Програмні результати навчання та методика їх досягнень.

1.1. Відсутність концепції розвитку галузі. Проект концептуальних засад реформування історичної освіти в системі загальної середньої освіти був розроблений влітку 2023 року і охоплює лише історичну галузь. В той час, як розробка стандартів середньої освіти мало спиратися на цілісне бачення всієї галузі.

1.2. Відсутність стратегічного бачення контролю стандартів середньої освіти НУШ. Мається на увазі те, що концепція НУШ передбачає акцент на гнучких навичках та компетентністному підході, а наявні системи підсумкового контролю (ДПА-ЗНО-НМТ) переважно перевіряють знанневий компонент. Звичайно, програмні результати навчання уже мають бути об'єктом перевірки, але про інструментарій такої перевірки ні МОН, ні Український центр оцінювання якості освіти не повідомляють. Так, учительство дезорієнтоване через різні цільові запити стейкхолдерів: МОН вимагає виконання стандартів, а батьки та учні – базу для вступу до ЗВО.

2. Відбір змісту навчання до уроків предметів громадянської та історичної галузі.

2.1. Відсутність концепції змісту галузі. Демократизм у формування модельних програм аж ніяк не постраждав би, якби МОН поклала в основу їх формування єдиний документ, який мав містити головні змістові засади програм. Таким документом могла б бути концепція галузі, яка б мала у відповідності зі стандартами визначати спільний зміст програм одного класу. МОН відклало перехід на концентричний принцип викладання освіти.

2.2. Перенасиченість програм номенклатурними одиницями. Це часто призводить до збереженні у підручниках акценту на обсязі навчального матеріалу, а не на його якості.

2.3. Орієнтація учительства на зміст підручників. Значна частина учительства звикла орієнтуватися на підручник як на головний орієнтир обсягу навчального матеріалу. Саме тому авторство має бути обачним із кількістю виділених та зазначених номенклатурних одиниць – для частини вчителів це команда, що все це учнівство має пам'ятати.

3. Здобувачі середньої освіти як спів організатори освітнього процесу. Передбачалося, що це відбудеться кількома способами:

- учні отримають можливість вибирати предмети, які їм цікаві;
- учнів заохотять до дослідження тем, які їм важливі;
- учні отримають можливість брати участь у розробці навчальних програм;
- учителі використовуватимуть методи оцінювання, які враховують думку учнів;
- учні отримають доступ до ресурсів, які допоможуть їм у навчанні;
- у класі буде створено атмосферу, де учні відчувають себе комфортно, коли висловлюють свою думку.

3.1. Традиційна модель навчання. Багато ЗЗСО на традиційну модель, де вчитель виступає як головний джерело знань, а учні в основному відтворюють інформацію. Деякі вчителі можуть відчувати відсутність необхідних навичок, які дозволили б їм організувати активне навчання. Вирішення даної проблеми потребує постійне підвищення кваліфікації учительства та внутрішня конкуренція.

3.2. Відсутність реального вибору варіативного компоненту. Причини різні. Іноді ЗЗСО може недооцінювати потенціал учнів і вважає, що вони не здатні брати активну участь у процесі навчання. Деякі ЗЗСО побоюються, що надання учням широкого вибору може призвести до неконтрольованого розподілу учнів між різними дисциплінами, що ускладнить планування навчального процесу та організацію класів.

3.3. Відсутність стимулюючого середовища. Великі класи, обмежений доступ до ресурсів та відсутність можливостей для творчого вияву можуть зменшувати бажання учнів брати активну участь у навчальному процесі. Якщо вчителі не стимулюють учнів до самостійного мислення, пошуку знань та власної ініціативи, це може призвести до пасивності учнів.

4. Методи організації освітнього процесу: між класикою та новаціями.

4.1. Відсутність системи методик формування компетентностей та досягнень програмних результатів навчання (ПРН). Справа в тому, що традиційні методики спрямовані на формування знань, вмінь та світоглядних елементів. Система компетентностей та ПРН наразі перебуває на стадії формування, тому учитель не має якісного набору методик їх формування. Саме відсутність належного методичного забезпечення може бути однією із важливих причин «пробуксовування» реформи НУШ.

4.2. Відсутність реального стимулу для запроваджувати інновації. Сертифікація обмежена та не викликає довіри. Більшість шкіл не дають достатньої підтримки та ресурсів для впровадження сучасних методів навчання. Важким перехід на нові методи робить також нестача часу, грошей або підтримки колег.

5. Формувальне та контрольне оцінювання програмних результатів навчання.

5.1. Конфлікт між формувальним та підсумковим оцінюванням. За «Інструкцією з ведення класного журналу...», затвердженою наказом МОН від 03 червня 2008 р. № 496, «при виставленні тематичної оцінки 5 враховуються всі види навчальної діяльності, що підлягали оцінюванню протягом вивчення теми». Але так неможливе використання формувального оцінювання— адже воно не може бути складовою підсумкового оцінювання. МОН має розробити чітку систему виставлення тематичних оцінок без врахування формувальних, скажімо на основі тематичної контрольної роботи, учнівських проектів та кількох проміжних атестацій.

5.2. Недостатня чіткість критеріїв оцінювання. Фактично до кожного ПРН має бути чіткий критерій розуміння його оцінки. Відсутність чікості критеріїв веде до суб'єктивізму, особливо у таких предметах як історія та громадянська освіта. Це може призвести до неможливості реального порівняння результатів між учнями різних шкіл і класів.

5.3. Об'єктивність методів перевірки. Використання об'єктивних методів оцінювання, таких як тестування з множинним вибором, обмежує здатність оцінити реальний рівень розуміння учнями матеріалу. Оцінювання може не відображати всіх аспектів історії та громадянської освіти, таких як розвиток критичного мислення, аналітичні навички, розуміння значення історичних подій та процесів.

6. Підготовка учителів громадянської та історичної галузі в ЗВО.

6.1. Відсутність стандартів вищої освіти. Насправді, це основна проблема, оскільки заклади вищої освіти не мають чіткого уявлення щодо вимог до цілей і програмних результатів навчання. Це видається дивним у контексті реформи нової української школи (НУШ), коли замість того, щоб стимулювати вищі навчальні заклади готувати фахівців для НУШ, Міністерство освіти займається їхньою перепідготовкою.

6.2. Відсутність чіткого фокусу на першому (бакалаврському) та другому (магістерському) рівнях вищої освіти. На сьогоднішній день професійні відсутнє чітке розуміння державної політики, яка робить різницю між випускниками на рівнях бакалавра та магістра. Єдиний професійний стандарт вчителя для всієї середньої освіти цієї проблеми не вирішує.

6.3. Наповнення освітніми компонентами магістерських програм. Якщо підготовка бакалавра охоплює всі вимоги професійного стандарту вчителя, то на чому слід фокусуватися магістру? На поглибленні? Але чого? Я якщо вступає здобувач-перехресник?

6.4. Нав'язування у стандартах вищої освіти загальних компетентностей та ПРН. Політика включення загальних компетентностей у стандарти вищої освіти обмежує можливість ЗВО користуватися своєю автономією, щоб широко впроваджувати унікальні програми та особливості, відповідно до їхньої місії та стратегії.

6.5. Відірваність ПРН стандартів від логіки освітнього процесу. За логікою освітнього процесу кожна компетентність може бути сформована на різному рівні залежно від обраної шкали. Пропоновані ПРН примітивно та уривчасто показують співвідношення із компетентностями.

6.6. Зростання бюрократизації процесу реалізації освітньої програми. Під час акредитації освітніх програм, вищий навчальний заклад (ЗВО) повинен демонструвати позитивні практики, представляючи свідчення стейкхолдерів та документи. Таким чином, замість спрощення процесів, бачимо зростання бюрократизації, коли будь-яка позитивна ініціатива потребує фіксації у вигляді текстових, фото- або відеоматеріалів. Акредитаційні органи, як правило, перевіряють виконання стандартів та правил, що часто призводить до збільшення кількості регулятивних обмежень та вимог, пов'язаних з освітнім процесом.

Певним позитивом зміна предметної спеціальності «Середня освіта (історія)» на «Середня освіта (історія та громадянська освіта)». Проте, ЗВО очікує болючий процес імплементації даного рішення в життя.

Отже, чітке бачення проблеми є основою її вирішення.

Література

1. Закон України Про вищу освіту. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18#Text>
2. Закон України Про освіту. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
3. Наказу МОН України «Про запровадження у вищих навчальних закладах України Європейської кредитно-трансферної системи» від 16.10.2009 № 943. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0943290-09#Text>
4. Про методичні рекомендації щодо запровадження Європейської кредитно- трансферної системи та її ключових документів у вищих навчальних закладах. Лист МОН № 1/9-119 від 26.02.10 року. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/6810/

Журба Валерій,
магістрант,
НДУ імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна

ЯК У ЗМІСТІ ІСТОРІЇ ХХ СТОЛІТТЯ ПОКАЗАНО ІСТОРИЧНЕ ЯВИЩЕ «ГЕНОЦИД»?

Якщо ж говорити про шкільні засоби вивчення Голодомору та Голокосту, то їх розробці приділяється належна увага. Український інститут національної пам'яті розробив комплекс матеріалів для вивчення теми Голодомору: брошури «Голодомор. Комуністичний геноцид в Україні», «Голодомор не зламав», книга «Репресовані» щоденники. Голодомор 1932–1933 років в Україні», «Людяність у нелюдяний час», «По той бік себе», «Пам'ять роду», збірка спогадів Анастасії Лисивець «Скажи про щасливе життя» [2]. Щодо Голокосту, варто згадати збірник навчальних матеріалів з історії євреїв та антисемітизму в Європі, який є прекрасним доповненням до шкільного матеріалу про Голокост. Він складається з трьох частин: «Євреї у Європі до 1945 р.» [3], «Антисемітизм - вічна боротьба?» [4], «Антисемітизм: давні та нові упередження» [5]. Дані навальні матеріали укладені за сприяння Українського центру вивчення Голокосту та Дому Анни Франк. У ньому можна знайти не лише фактаж з теми, а й різні завдання та інтерактивні ігри. Тому з таким матеріалом, на мою думку, учням буде легше і цікавіше працювати.

Але чи користуються учні можливістю нетрадиційно вивчати традиційний матеріал? Які знання з даних питань вони мають? І чи надають вчителі можливість правильно зрозуміти матеріал підручника? Відповіді на ці запитання мені допомогли знайти знайомі старшокласники міста Ніжин.

У старших класах я провів невеличке опитування. І ось які результати було отримано. Із 25 десятикласників-учасників опитування:

- а) поняття «голодомор» зміг пояснити 21 учень;
- б) поняття «голокост» знали 18 учнів;
- в) поняття «геноцид» розтлумачили 19 учнів.

Загалом, результати доволі високі, якщо врахувати той факт, що тему «Голокост» учні ще не розглядали в курсі історії 10 класу. Багато з них читають додаткову літературу, використовують інтернет-ресурси. І саме це позначило відносно високий рівень знань в даній проблематиці.

Щодо учнів 11-А класу у кількості 12 осіб, які давали відповіді на запитання, отримали такі результати:

- а) поняття «голодомор» змогли пояснити 10 учнів;
- б) поняття «голокост» знали 11 учнів;
- в) поняття «геноцид» розтлумачили 8 учнів.

Отже, можна прослідкувати, що більшість учнів все-таки орієнтуються у питаннях даної теми. Але щодо дефініції поняття «геноцид», то учні його характеризують досить туманно. І тому тут найменший відсоток відповідей, близьких до правильної. Але загалом можна сказати, що одинадцятикласники проявили свої знання досить добре.

Вивчення шкільних програм [1] та підручників дозволяє зробити ряд висновків. Теми Голодомору і Голокосту не достатньо вивчаються в курсі шкільної історії. Основна проблема на цьому шляху – недостатня кількість годин за календарним плануванням. На вивчення

проблеми Голодомору відводиться лише одна тема, або одне митання теми. Тему «Голокост» є частиною теми «Нацистський режим». Учні зазначили, що на уроках учителі намагаються використовувати краєзнавчий матеріал, спогади очевидців. У школі проводяться заходи, присвячені річниці Голодомору та Голокосту, наприклад, до Дня пам'яті жертв голодоморів.

Отже, на сьогодні вивчення проблеми геноцидів є дуже актуальним. Учителі мають доступ до навчальних ресурсів, але не мають досттньо часу для висвітлення обох питань. Як наслідок, не всі діти можуть чітко дати вихначення важливих понять «Геноцид», «Голодомо», «Голокост».

Література

1. Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7 -9 класи. Історія України. 7 -9 класи. Всесвітня історія. 1 0-11 класи. Історія України. 1 0 -1 1 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. - Київ: HREC PRESS, 2022. - 232 с.
2. Матеріали про Голодомор 1932–1933. Український інститут національної пам'яті. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uinp.gov.ua/aktualni-temy/materialy-pro-golodomor-1932-1933>
3. Навчальні матеріали з історії євреїв та антисемітизму в Європі. Дім Анни Франк, OSCE/ODIHR. Частина 1: Євреї у Європі до 1945 року. 16 с.
4. Навчальні матеріали з історії євреїв та антисемітизму в Європі. Дім Анни Франк, OSCE/ODIHR. Частина 2: Антисемітизм – вічна боротьба? 16 с.
5. Навчальні матеріали з історії євреїв та антисемітизму в Європі. Дім Анни Франк, OSCE/ODIHR. Частина 3: Антисемітизм: давні та нові упередження. 16 с.

Ігнат'єва Анжела,
учитель історії,
Черкаська загальноосвітня школа І-ІІІ
ступенів № 25,
м. Черкаси, Україна

ПРІОРИТЕТНІ ВИДИ ДІЯЛЬНОСТІ НА УРОКАХ ПІД ЧАС ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ

Використання новітніх освітніх технологій є необхідною умовою в роботі сучасного творчого вчителя. Історична свідомість складається з певних способів сприйняття суттєвих змін у науці, освіті, інформаційному середовищі. Нові підходи до вивчення історії базуються на особистісно орієнтованому навчанні, а всі методичні технології вчителя мають бути спрямовані на виховання соціально стійкого свідомого громадянина України.

На нашу думку, пріоритетним видом діяльності учнів є інтерактивна та дослідницька діяльність, яка формує творчу особистість та формує критичне мислення учнів. Одним із засобів розвитку особистості учня є пізнавальна мотивація на уроках історії. Під час дослідження учень застосовує різні компетентності, а саме: критичне мислення, вчиться самостійно приймати рішення, проявляє ініціативність читання з розумінням, поетапне вирішення проблем.

Формування в учнів дослідницьких вмінь на уроках історії відбувається в процесі поєднання інтерактивних, мультимедійних та аудіовізуальних технологій.

Головна мета даної інновації полягає у створенні сприйнятливої атмосфери на уроці та взаємодії учня і вчителя, розвитку мислення кожного учня, опанування та розуміння проблемних завдань, самостійне осмислення учнем певних історичних подій, можливість робити певні висновки і застосовувати свої набуті знання на практиці.

Для того, щоб на уроці працювали всі учні, треба застосовувати різні форми навчання, починаючи від колективної роботи в парах і групах до індивідуального навчання. Саме інтерактивні технології створюють комфортні умови навчання, за яких кожен учень відчуває свою успішність та інтелектуальну спроможність.

Для впровадження інтерактивної навчальної діяльності на уроках, вчитель має:

1. Враховувати індивідуальні особливості кожного учня.
2. Навчати учнів працювати в групі.
3. Формувати комунікативні вміння учнів.
4. Формувати рефлексивні компоненти навчальної діяльності.
5. Враховувати заохочення учнів до активної участі в роботі.

Під час підготовки нестандартного уроку слід враховувати певні вікові особливості учнів.

Під час роботи я зацікавилася використанням методу- проект. Робота над проектом – це практика особистісно орієнтованого навчання в процесі самостійної роботи учня, на основі його вибору, з урахуванням його інтересів. В ході роботи ефективними виявились такі форми і методи:

- хвилинки-тренінги, де учні набувають певних знань, умінь та навичок пошукової роботи;
- самостійні заняття пошуковою діяльністю та виконання завдання;
- планування дослідницької теми;
- присутність пошукової роботи в групах;
- презентація результатів;
- моніторинг отриманих результатів.

В своїй роботі використовую такі інтерактивні технології для навчання: методи «Акваріум», «Дерево рішень», «Аналіз ситуації», «Мозковий штурм»(метод колективного обговорення), мультимедійні презентації, дискусії (висловлення різних позицій з певної проблеми чи дискусійного питання).

Впроваджую і використовую в своїй роботі такі форми нестандартних уроків: урок – огляд знань(спрямований на перевірку знань в учнів), інтегрований урок (дозволяє учням здійснити засвоєння знань з предметами, сприяє формуванню пізнавального інтересу, забезпечує уміння використовувати набуті знання), урок-мандрівка такі уроки сприяють розвитку спостережливості та уваги школярів, розширенню їх кругозору), урок – екскурсія (головна мета цих уроків – спостереження, вивчення, та вміння використовувати теоретичні знання на практиці).

Детально зупинимося на перевагах мультимедійних презентацій.

Презентація на уроці виконує наочну функцію. Впливає на формування уявлень при вивченні історичних фактів, подій, явищ.

Мультимедійна презентація допомагає вирішувати дидактичні завдання на уроці. Засвоїти базові знання з предмету, сформувати навички самоконтролю, систематизувати засвоєні знання, сформувати мотивацію до навчання.

Презентації доречно використовувати під час вивчення нового матеріалу, під час перевірки знань, закріплення навчального матеріалу.

Можна зробити такі висновки. Інтерактивні методи на уроці дозволяють його урізноманітнити, створюють умови для виховання творчих здібностей, розширюють функції вчителя та індивідуальні особливості кожної дитини. На таких уроках створюється ситуація довіри та успіху, і за таких обставин дитина розкривається, може повірити у свої можливості, реалізуватися як креативна особистість, продемонструвати свої здібності.

Саме таке навчання з використанням інтерактивних технологій сприяє формуванню ключових компетентностей учнів, підвищує інтелект дитини, зміцнює активність і творчість.

Калініченко Віталій,
магістрант,
НДУ імені Миколи Гоголя,
м. Ніжин, Україна

ЯКІ ФАКТИ З НОВІТНЬОЇ ІСТОРІЇ США МАЮТЬ БУТИ В ШКІЛЬНОМУ КУРСІ ІСТОРІЇ?

Визначення ключових фактів з новітньої історії США для шкільного курсу історії залежить від багатьох факторів. Головні із них: шкільна програма з всесвітньої історії [2], що знаходить своє втілення у шкільних підручниках [1]. При цьому також враховується вік учнів, оскільки різні вікові групи потребують різного рівня складності та деталізації інформації. Залежно від обраної стратегії навчання учитель може розширювати зміст програми: різні методи та технології навчання можуть передбачати вивчення різних фактів та подій.

Визначимо ключові події та теми історії США з ХХ та ХХІ століть, які включаються до шкільного курсу. У 10 класі програма визначає такий зміст: *«Сполучені Штати Америки. Зростання ролі США на міжнародній арені. Доба «проспериті». Велика депресія. «Новий курс» Франкліна Рузвельта, його складові та основні наслідки»* [2, с. 136].

Проте, зміст може бути розширений за рахунок інших тем міжнародних відносин:

- Перша світова війна (1914-1918): участь США у війні, її вплив на американське суспільство та економіку.
- Облаштування повоєнного світу (1919-1929): «14 пунктів» Вудро Вілсона, Паризька мирна конференція, Версальський договір, створення Ліги Націй, Вашингтонська конференція, завершення формування Версальсько-Вашингтонської системи, початок ревізії повоєнних угод, Пакт Бріана-Келлога.
- Друга світова війна (1939-1945): участь США у війні, її вплив на американське суспільство та економіку, атомні бомбардування Хіросіми та Нагасакі.

В 11 класі програма визначає такий зміст: *«Концепція постіндустріального (інформаційного) суспільства. Зміцнення демократії на Заході після Другої світової війни: розширення прав людини. Утвердження принципів громадянського суспільства. Тенденції повоєнного розвитку партійних систем. Рух афроамериканців США за громадянські права. Молодіжні виступи кінця 1960-х рр. Рух хіппі. Боротьба за права конфесійних, мовних і сексуальних меншин. Транснаціональні корпорації. Науково-технічна революція (НТР) і зростання ролі професійних фахівців і техніків. Перехід від виробництва товарів до виробництва послуг. Політика зменшення соціальної нерівності. «Реіганоміка». Соціальне ринкове господарство. Країни і організації - центри ухвалення рішень, важливих для безпеки, розвитку і стабільності в сучасному світі»* [2, с. 174].

Проте, зміст може бути розширений за рахунок інших тем міжнародних відносин:

- Холодна війна (1947-1991): ідеологічне протистояння між США та СРСР, Корейська війна, В'єтнамська війна, космічні перегони, падіння Берлінської стіни.
- Війна у В'єтнамі (1955-1975): участь США у війні, її вплив на американське суспільство та політику, протести проти війни.
- Вотергейтський скандал (1972-1974): розслідування злочинів, пов'язаних з адміністрацією президента Річарда Ніксона, його відставка.
- Терористичні атаки 11 вересня 2001 року: їх вплив на американське суспільство та політику, війна в Афганістані, війна в Іраку.
- Обрання першого темношкірого президента США Барака Обами (2008): його вплив на американське суспільство та політику.
- Рух *Black Lives Matter* (із 2013): боротьба за расову справедливість та проти поліцейської жорстокості в США.
- Пандемія *COVID-19* (2020-23): вплив пандемії на американське суспільство та економіку.

Важливо зазначити, що уроки всесвітньої історії можуть включати інші події та теми історії США, а також досліджувати ці події більш детально.

Новітня історія США років може багато чого навчити учнів і стати підґрунтям формування громадянських цінностей. США пережили багато викликів, включаючи дві світові війни, економічні кризи, соціальні заворушення та терористичні атаки. Проте американський народ завжди знаходив спосіб подолати ці виклики та стати сильнішим. США є демократичною країною, де люди мають право обирати своїх лідерів і жити вільно. Досвід США показує, що демократія не завжди ідеальна, але це найкраща система правління, яку ми коли-небудь мали. Протягом багатьох років активні громадяни США боролися з проблемами расизму, сексизму та дискримінації. Історія США показує, що прогрес можливий, але для його досягнення потрібна постійна робота та самовідданість. США є однією з найпотужніших країн у світі, і їхня політика та дії мають значний вплив на інші країни. Досвід США показує, що важливо використовувати свою силу відповідально та на благо інших. Історія Сполучених штатів показує, що важливо не сприймати все за чисту монету та ставити під сумнів інформацію, яку ми отримуємо.

Окрім вивчення фактів, важливо також, щоб учні розуміли контекст цих подій та їх вплив на американське суспільство. Це можна зробити, аналізуючи першоджерела, такі як історичні документи, фотографії, відео та аудіозаписи. Також важливо, щоб учні розвивали критичне мислення та навички аналізу інформації. Це допоможе їм формувати власні думки про історичні події та краще розуміти сучасний світ.

Література

1. Всесвітня історія: Електронні підручники. [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://uahistory.co/pidruchniki/world-history.php>
2. Всесвітня історія. Історія України. (Інтегрований курс). 6 клас. Всесвітня історія. 7 -9 класи. Історія України. 7 -9 класи. Всесвітня історія. 10-11 класи. Історія України. 10 -11 класи. Навчальні програми для закладів загальної середньої освіти. - Київ: НREC PRESS, 2022. - 232 с.

Константинова Марина,
вчитель історії,
ліцею №1,
м. Дунаївці, Україна

АКТУАЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ КРИМСЬКО-ТАТАРСЬКОГО НАРОДУ В КУРСІ ІСТОРІЯ УКРАЇНИ

Вступ. Кримсько-татарський народ, з історією, насиченою подіями та культурними досягненнями, відіграє важливу роль у формуванні культурної ідентичності не тільки своєї етнічної групи, але й в контексті сучасного світу. Актуальність вивчення їх історії стає необхідною, оскільки це сприяє розумінню взаємодії різних культур, а також вирішенню сучасних проблем, пов'язаних з толерантністю, правами людини та міжетнічними відносинами.

Історія кримсько-татарського народу: витоки та розвиток. Кримські татари сформувалися як народ у період Кримського ханства – держави, яка існувала на півострові від 1441 до 1783 рр. Вони вважають себе нащадками різноманітних народів, що проживали в Криму в різні історичні епохи.

У 1783 р. внаслідок перемоги Росії над Османською імперією Крим був окупований, а потім анексований цією державою. Це було початком доби в історії кримських татар, яку багато хто з них називають «чорне століття». Утиски з боку російського самодержавства та експропріація землі у кримськотатарських селян спричинили їхню масову міграцію до Османської імперії.

Інтенсивні українсько-кримськотатарські контакти в політичній та військовій сферах почалися, коли гетьман Богдан Хмельницький уклав договір із кримським ханом щодо допомоги в національно-визвольній боротьбі українців проти Речі Посполитої.

XX століття виявилось досить буремним для корінного населення Криму. Кримські татари боролися за свою державність, і Михайло Грушевський, як голова Української Центральної Ради, особисто надавав їм всіляку підтримку в національному самовизначенні. Своєю чергою Мусульманський Виконком Криму висловив солідарність із самовизначенням українського народу.

Після того, як З'їзд поневолених народів Росії, що відбувся в Києві у вересні 1917 р., висловився за територіальну автономію Криму, Центральна Рада надіслала кримським татарам привітання: «Ми вітаємо вас із Кримом, тому що бачимо там життєві сили. Можете керувати Кримом так, як вам заманеться».

Першим головою уряду проголошеної в грудні 1917 р. Кримської народної республіки став Номан Челебіджіхан. Він виступав за рівноправ'я всіх народів, що живуть у Криму і приклад брав із Європи. «Наше завдання – створення такої держави, як Швейцарія. Народи Криму є прекрасним букетом, і для кожного народу потрібні рівні права й умови, бо нам іти пліч-о-пліч», – вважав він.

Проте влада більшовиків, встановлена в Петрограді 25 жовтня 1917 р., не визнала кримськотатарський уряд і досить швидко поклала край існуванню молодої республіки.

У січні 1918 р. більшовики захопили Сімферополь, заарештували Челебіджіхана і літаком перевезли до Севастополя. 23 лютого 1918 р. матроси розстріляли його у міській в'язниці, а тіло викинули в Чорне море.

Та це стало лише початком проблем кримських татар за радянської влади. У 20-ті роки

Сталін спробував втілити в життя ідею Леніна про створення в Криму єврейської республіки. Так званий план «Кримська Каліфорнія» передбачав відселення корінних мешканців півострова. Проект призвів до протестів корінних мешканців. Кримські татари нападали на поїзди, якими єврейські переселенці прибували на півострів. Заколоти змусили Сталіна визнати на засіданні Політбюро, що «Кримська Каліфорнія» не дає країні нічого, крім міжнаціональної ворожнечі.

У 1930-х радянська політика щодо татар, як і щодо інших національностей СРСР, стала репресивною. Спочатку було розкуркулення і виселення татар на північ Росії і за Урал. Потім насильницька колективізація і Голодомор 1932–33 років. А пізніше – чистки інтелігенції в 1937–38 рр.

18 травня 1944 р. радянська влада розпочала насильницьке переселення кримських татар зі своєї історичної батьківщини. Протягом неповних трьох діб, з удосвіта 18 травня 1944 р. до 16:00 20 травня депортували 238 500 людей – майже все кримськотатарське населення. Офіційною причиною насильницького переселення стало звинувачення всього кримськотатарського народу в державній зраді, «масовому винищенні радянських людей» і колабораціонізмі – співпраці з нацистськими окупантами.

Такі аргументи містилися в рішенні Держкомітету оборони про депортацію, яке з'явилося за тиждень перед її початком.

Однак історики називають інші, неофіційні причини переселення. Серед них – той факт, що кримські татари історично мали тісні зв'язки з Туреччиною, яку СРСР у той час розглядав як потенційного суперника. У планах Союзу Крим був стратегічним плацдармом на випадок можливого конфлікту з цією країною, і Сталін хотів перестрахуватися від можливих саботажників і зрадників, якими він вважав татар.

Лише 1989 р. під впливом безперервної боротьби татар, демократизації та лібералізації в суспільстві всі перепони до повернення на батьківщину було усунуто. За 4 роки половина всіх радянських кримських татар (250 тис.) повернулася додому. Для представлення інтересів народу перед владою та в іноземних організаціях 1991 р. було утворено Меджліс кримськотатарського народу.

З отриманням незалежності повернення кримських татар на історичну батьківщину стало справою України. 7.12.1991 р. президент Л. Кравчук, заявив, що для повернення кримчаків мають бути створені підходящі умови, зокрема тому, що за чисельністю вони становили меншість серед населення півострову. Натомість президент не бачив доцільним перетворення територіальної Автономної республіки Крим у національно-територіальну автономію. Така половинчата позиція стала помилкою. Контроль у територіальній АРК взяли проросійські еліти. Їх підтримувала російська більшість населення. Це стало особливо актуальним під час тимчасової окупації Криму Росією у 2014 р. 20-25 тис. кримських татар змушені були покинути Крим, окупанти заборонили діяльність Меджлісу кримськотатарського народу, заборонені телебачення, радіо. Меджліс кримськотатарського народу взагалі названо «екстремістською організацією» і заборонено його діяльність в Криму. І вкотре кримські татари змушені боротися за право проживати в Криму – споконвічній Батьківщині та право на ідентичність.

Перегляд історії кримсько-татарського народу розпочинається з давніх часів, коли ця етнічна група сформувалася та розвивалася на теренах Криму. Зазначимо, що вивчення історії є важливим елементом збереження культурної спадщини. Кримсько-татари внесли свій вклад у розвиток науки, мистецтва, архітектури та інших сфер культури, що робить їхню історію

невід'ємною частиною світової культурної спадщини.

Актуальність вивчення: міжетнічна толерантність та розуміння. Однією з ключових складових актуальності вивчення історії кримсько-татарського народу є сприяння розвитку міжетнічної толерантності та розуміння. Сучасний світ стикається з викликами, пов'язаними з різноманітністю культур та етнічних груп. Вивчення історії кримсько-татарського народу надає можливість враховувати різноманітність як частину загального культурного багатства.

Права людини та самовизначення. Кримські татари заявили про своє право на самовизначення у складі суверенної і незалежної Української держави. Про це йдеться в ухваленому 15 березня зверненні Меджлісу кримськотатарського народу до Верховної Ради України та до усього українського народу.

У зверненні наголошується, що кримські татари рішуче засудили акт агресії з боку Російської Федерації, не визнають кримський «референдум» 16 березня 2014 року, а також «категорично відкидають будь-які спроби визначити майбутнє Криму без вільного волевиявлення кримськотатарського народу – корінного народу Криму».

Кримські татари закликали Верховну Раду України приєднатися до Декларації ООН про права корінних народів, визнати і закріпити законами й іншими правовими актами України статус кримськотатарського народу як корінного народ.

Кримськотатарський народ також закликав Верховну Раду й інші найвищі органи державної влади України: «Негайно й спільно з міжнародними організаціями (ООН, ОБСЄ, Рада Європи, Європейський союз) забезпечити вільне волевиявлення та здійснення кримськотатарським народом невід'ємного права на самовизначення на своїй історичній території – Крим».

Ще однією важливою аспектом є розгляд історії кримсько-татарського народу в контексті прав людини та самовизначення. Після трагічних подій, пов'язаних із депортацією кримсько-татарського народу у 1944 році, вивчення їхньої історії стає ключовим для розуміння їхнього права на самовизначення та реабілітацію.

Підсумки. Актуальність вивчення історії кримсько-татарського народу в складовій ідентичності сучасного світу не може бути недооцінена. Це не тільки вносить важливий вклад у збереження культурної спадщини, але і сприяє розвитку толерантності, розумінню та вирішенню сучасних проблем. Вивчення історії кримсько-татарського народу допомагає побудувати світ, де різні культури взаємодіють у гармонії та поваги до іншого.

Література

1. Базилевич, В. М. Из истории московско-крымских отношений в первой половине XVII века] / В. М. Базилевич. – Киев: Тип. 2-й Артели, 1914. – 23 с.
2. Баскакова, А. С. Гуманітарний аспект «кримської проблеми» в українсько-російських відносинах / А. С. Баскакова // Гілея: науковий вісник: зб. наук. пр. – 2017. – Вип. 122, № 7. – С. 122–126.
3. Бекіров, С. Н. Развитие национального руху крымских татар (кінець XX – початок XXI ст.) [Електронний ресурс] / С. Н. Бекіров // Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія: Питання політології. – 2013. – № 1060, вип. 23. – С. 189–195.
4. Бекірова, Г. Пів століття опору. Кримські татари від вигнання до повернення (1941–1991 роки) = A Half Century of Resistance. Crimean Tatars from Deportation to Return (1941–1991): нарис політ. історії / Г. Бекірова ; передм. М. Джемілева; післямова Р. Чубарова; Укр. наук.

- ін-т Гарвард. ун-ту, Ін-т Критики. – Київ: Критика, 2017. – 488 с.: фот.
5. Возгрин, В. Е. История крымских татар: очерки этнической истории коренного народа Крыма. Т. 1: в 4 т. – 3-е изд., стер. – Симферополь: Тезис, 2013. – 872 с. – Електрон. версія. – Режим доступу: <https://bit.ly/2GCKVDa> (дата звернення: 23.12.2018). – Назва з екрана.
 6. Войтович, Л. Формування кримськотатарського народу: вступ до етногенезу / Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича НАН України, Львів. нац. ун-т ім. Івана Франка / Л. Войтович. – Біла Церква, 2009. – 214 с. – Електрон. версія. – Режим доступу: <https://bit.ly/2ENMRan> (дата звернення: 23.12.2018). – Назва з екрана.
 7. Гайворонский, О. Повелители двух материков. Т. 1. Крымские ханы XV–XVI столетий и борьба за наследство Великой Орды. – Киев; Бахчисарай: Оранта: Майстерня книги, 2007 – 368 с. – Електрон. версія. – Режим доступу: <https://bit.ly/2LveCVq> (дата звернення: 23.12.2018). – Назва з екрана.
 8. Крим в умовах суспільно-політичних трансформацій (1940–2015) : зб. док. та матеріалів / НАН України, Ін-т історії України, Центр. держ. архів громадських об'єднань України, Центр. держ. архів вищ. органів влади та упр. України, Галузевий держ. архів СБУ; упоряд. О. Г. Бажан [та ін.]. – 2-ге вид. – Київ: Кліо, 2016. – 1092 с.
 9. Крим: актуальні (ре)візії: [видання знайомить читачів з матеріалами круглого столу «Крим: ретроспективи й перспективи», проведеного в Інституті літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України в рамках «Дня Криму у Києві» (листоп. 2016 р.) під гаслом: «Науковці та письменники про Крим». / Ін-т літератури ім. Т. Г. Шевченка, НАН України. – Київ, 2017. – 67, [2] с.: фот. – Електрон. версія. – Режим доступу: http://shron2.chtyvo.org.ua/Zbirka/Krym_aktualni_revizii.pdf (дата звернення: 10.012018). – Назва з екрана.
 10. Кримські татари: історія і сучасність (до 50-річчя депортації кримськотатарського народу): матеріали міжнар. наук. конф., 13–14 трав. 1994 р. / Ін-т нац. відносин і політології НАН України ; ред. Г. М. Аксельруд. – Київ: [б. в.], 1995. – 231 с.
 11. Кримські татари 1944–1994 рр. Статті. Документи. Свідчення очевидці. – Київ: Рідний край, 1995. – 362 с.
 12. Проблеми інтеграції кримських репатріантів в українське суспільство / Ін-т Кеннана. – Київ: Стилос, 2004. – 88 с.
 13. Проблеми міграції та повернення депортованих в Україну : матеріали міжнар. симпозиуму 14–15 берез. 1997 р. / ред. М. Шульга. – Київ: [б. в.], 1997. – 199 с.
 14. Червонная, С. Черная весна 2014 года (этапы аннексии и задачи освобождения Крыма в контексте прав и чаяний его коренных народов и национальных меньшинств) / С. Червонная. – [Б. м.: б. в.], 2014. – 72 с.

Манойленко Олег,
директор, учитель історії
Ніжинської загальноосвітньої школи
I-II ступенів №11 Ніжинської міської
ради Чернігівської області,
м. Ніжин, Україна

ЯК І ДЛЯ ЧОГО СТВОРЮЄТЬСЯ УЧНІВСЬКИЙ ВІДЕОКОНТЕНТ? (З ДОСВІДУ РОБОТИ)

Сьогоднішній світ стає цифровим, і ці процеси постійно поглиблюються. Так чи інакше, але наше реальне життя уже тісно переплетено із віртуальним. Ми маємо реальне та віртуальне спілкування, 3/4 завдань, які постають перед сучасним підлітком, він вирішує з допомогою інтернету, 9/10 мають власний аккаунт у соціальних мережах, у яких проводять в середньому близько 4-5 годин на добу, переглядаючи медійний контент, спілкуючись та створюючи власний (авторські спостереження).

Відповідно до реалій життя в цифровому інформаційному просторі, ці тенденції було враховано Концепцією «Нова українська школа» (далі – НУШ). Серед 10 ключових компетентностей учня є інформаційно-цифрова, що передбачає впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні [1].

Враховуючи вищезазначене, сучасна освіта теж оцифровується, тож нинішній педагог має реагувати на це. Наведемо один із прикладів у діяльності учителя. У педагогічній практиці ми часто використовуємо давно відомий метод проєктів. Метою навчального проєктування є створення педагогом таких умов під час освітнього процесу, за яких його результатом є індивідуальний досвід проєктної діяльності учня [2, с.150]. Реалізація проєкту передбачає ряд етапів: визначення теми, визначення учасника чи кола учасників, залучених до проєкту, опрацювання учаником масиву інформації, її систематизація та узагальнення у готовий матеріал.

У межах статті маємо намір поділитися досвідом роботи по створенню учнівських відео історико-краєзнавчої тематики, які стали контентом мережі Youtube.

Першим серйозним кроком на цьому шляху стала участь групи педагогів Ніжинської загальноосвітньої школи I-II ступенів №4 (далі – ЗОШ), очоленої автором статті у XV українсько-канадському конкурсі освітніх проєктів фонду професора Ореста Цапа за участі українсько-канадської фундації «Україна-діаспора» та ЧОППО ім. К.Д.Ушинського у 2019-2020 навчальному році. Успішний результат спонукав до подальшої діяльності – пошуку схожих конкурсів та формування групи підлітків, готових до подібної роботи.

Створення учнівського відеоролика (учнівського проєкту у формі відео – прим. авт.) проходить ряд вже згаданих етапів.

I Етап «Початковий»

Створення проблемної ситуації, яка є актуальною та викликає значний інтерес, націлює на розв'язання важливого завдання, пов'язаного із значущими цінностями для учнів. Заздалегідь визначається мотивація у створенні майбутнього відеоконтенту. Як правило, це участь у відповідних конкурсах. Можливе також творче завдання на локальному рівні – у закладі. Внутрішні мотиви учнів та педагогів спонукають до творчої діяльності.

На даному етапі оголошується «широка» тема, яка визначається педагогом або

організаторами відповідного конкурсу. У випадку предмету «Історія» це може бути певний визначений історичний період, знакові події, історичні пам'ятки чи визначні постаті тощо.

Наведемо приклади. У 2021 році учні Ніжинської ЗОШ І-ІІ ст. №11 взяли участь у Всеукраїнському конкурсі-огляді творчих учнівських робіт «Збережемо спадщину – збережемо Україну». Назва конкурсу і відповідне Положення передбачали створення короткого відеосюжету про «історичну спадщину». Тобто, відео мало бути про історичну пам'ятку – о'бєкт архітектури, твір мистецтва, чи то пак знакову подію або ж діяльність певної особи, передбачалася варіативність вибору. Інший конкурс, у якому теж взяли участь називався «Відомі конотопці». У даному випадку була «прив'язка» до певної місцевості та відповідно до певної особи, яка народилася, жила чи вплинула на розвиток конкретного регіону, тобто тематика суттєво звужувалася.

Додатково учням оголошується мета та терміни підготовки проєкту.

II Етап «Організаційний»

Даний етап другий, але є першим саме у прояві соціальної активності учня - визначається учасник або коло учасників. Будь-яка проєктна діяльність, а тим паче створення відео, яке буде згодом буде презентоване широкій аудиторії, завжди починається з учня, який має вдало поєднати мінімум три ролі – дослідника, медійника, журналіста. Від учасника він вимагатиме кропіткої роботи: пошук цікавої захоплюючої, актуальної, «вузької» теми, виношування задуму, написання сценарію або сценарного плану, за яким проходитиме зйомка, - попередній, але дуже важливий етап медійної творчості. І він на 90% залежить від рівня професійної майстерності учня.

Підбір учасника має свою специфіку: недостатньо мати набір професійних навичок, треба ще мати необхідні особистісні якості. Зокрема, інтерес до соціуму, культури, історії, природна допитливість, відповідний рівень ерудиції, уміння «слухати і чути», «дивитися і бачити», здатність до образного мислення, впевненість в собі і здорові амбіції, щирість, вміння «дивуватися і дивувати». Додатковими «плюсами» будуть дикція, декламаторські навички, дисциплінованість, харизматичність, які неодмінно будуть зафіксовані у кадрі. Тож підбір учасника проєкту є досить важливим. Звісно, можливість участі варто запропонувати усім учням, але швидше за все відбір пройдуть найбільш вмотивовані та ті, хто матимуть набір вказаних якостей.

Процес паралельно супроводжується визначенням «вузької» теми, конкретного об'єкту зйомки (дослідження). Він тісно пов'язаний з особистими інтересами учасника проєкту. Виконання наступних завдань буде значно ефективнішим, якщо об'єкт зйомки (дослідження) імпонуватиме учню.

На даному етапі згадаємо про «загублені» 10% ролі педагога-наставника, який має зацікавити темою, вмотивувати до діяльності та скласти поетапний план роботи, а згодом надати конкретні методичні поради.

III. Етап «Підготовчий»

Учасники проєкту працюють згідно розробленого плану. Індивідуально або в групі вихованці працюють над поставленими перед собою завданнями:

1. опрацювання комплексу літератури та джерел, які містять інформацію про об'єкт дослідження. Накопичення, систематизація та осмислення попередньої інформації, виокремлення ексклюзивної інформації;
2. написання сценарію. Автору потрібні: чітка фабула, свіжа тема, чудова ідея, оригінальний задум, гострий сюжет, напружений конфлікт, емний діалог, яскраві характери, художній образ, певний жанр, точна композиція і творче кредо. Варто продумати хронометраж.

Тривалість може бути різною в залежності від завдань відео. З досвіду, найбільш оптимальним є відео до 6 хвилин;

3. визначення місця зйомок. Вивчення приміщення чи місцевості, де буде проходити зйомка: пам'ятники, пам'ятні місця, об'єкти архітектури, портрети, фотографії, речі, які можна використати для підсилення ефекту – створення оптимального співвідношення зображення та тексту.

4. вивчення доцільності залучення кола осіб, які можуть взяти участь у зйомках – встановлення контактів з фахівцями, експертами, очевидцями подій, продумування інтерв'ю, бесіди в кадрі, коментарі тощо.

IV. Етап «Зйомка»

Основні правила зйомки:

1. Знімати частинами, які потім будуть змонтовані в один відеоряд. Не варто записувати усе одразу – це ускладнює роботу і для учасника відео, і для оператора. Учні мають чергувати роботу з відпочинком. Має зберігатися оптимальне співвідношення динамічності «картинки» – плани загального характеру, фокусування на конкретних об'єктах, закадровий текст тощо.

2. Підбір відповідного обладнання та освітлення. Якщо зйомка проводиться у приміщенні, варто використати додаткове освітлення; якщо на відкритій місцевості, то за відповідних погодних умов – ясних днів. Підбір обладнання: за можливості зйомку проводити якісною камерою та з додатковим мікрофоном. До початку роботи обов'язково перевірити справність – відзняти «тестове» відео.

3. Зовнішній вигляд учасників відео. Одяг та зовнішній вигляд учня не має бути занадто строкатим, контрастним та привертати багато уваги глядача.

4. Настрій та налаштування на роботу. Не приступати до зйомок, якщо є причини, які заважатимуть процесу.

V. Етап «Монтаж і поширення у мережах»

Це останній етап. Відзнятий частинами матеріал потрібно змонтувати в єдине відео. Редагування відео – досить важлива і кропітка процедура, яка потребуватиме спеціальних умінь та певного часу. На сьогодні є велика кількість спеціальних програм – відеоредакторів, які кожен підбирає на свій «смак» і гаманець. Є безкоштовні, умовно-безкоштовні та платні програми. Кожна з них має свої переваги і недоліки, має свій функціонал – можливість роботи з багатьма потоками відео- та звукових доріжок, накладання різних ефектів та переходів, створення субтитрів, можливості конвертації у різні формати тощо. Це вже окрема тема.

Готовий відеоролик розміщуємо у одному із найпопулярніших ресурсів на вибір, або ж одночасно у всіх – Youtube, TikTok, Vimeo, Facebook, Instagram тощо. Основна умова розміщення – попередньо має бути створений акаунт (електронний користувач). Кожен із сервісів містить детальну інструкцію «Як «залити» відео?». Кожна із платформ теж має свої переваги і недоліки: популярність серед користувачів, обмеження по хронометражу відео, зручність перегляду у певній орієнтації відео (горизонтальна чи вертикальна) тощо. Під навчальні цілі, на нашу думку, оптимальним є саме Youtube.

Як показує практика, робота по створенню відеороликів сприяє кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу, реалізації їх творчих здібностей та задоволення потреб аудиторії соціальних мереж. Youtube – це величезний відеохостинг, створений для самоосвіти та розваг, це ресурс для отримання інформації та поширення власних ідей та напрацювань.

Детальніше із відео, які були створені учнями автора статті можна ознайомитися на Youtube-каналі: <https://www.youtube.com/channel/UCTf4tkbp6Vv0aD-pGK3nt1w>

Формування у особистості динамічних якостей, швидко навчатися та застосовувати

набуті знання, креативно вирішувати завдання та адаптуватися у цифровому просторі – це вимога сьогоденного суспільства. Згадуються слова українського журналіста, засновника та натхненника Всеукраїнського учнівського конкурсу «Я - журналіст», Віталія Голубева в одному із інтерв'ю у соцмережах: «Ми все частіше спостерігаємо, як підлітки та молодь постійно «щось» знімають на телефон, нехай знімають та поширюють, хай діляться своїм досвідом, а ми спробуємо у цьому допомогти».

Література

1. Концепція «Нова українська школа», 2016. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 11.03.2024).
2. Освітні технології: Навчально-методичний посібник / О.М. Пехота, А.З. Кіктенко, О.М. Любарська та ін., за ред. О. М. Пехоти. – К.: А. С. К., 2003. – 255 с.

Мельник Анна
студентка бакалаврату
УДУ імені Михайла Драгоманова
Камбалова Яніна
канд. пед. наук, доцент
УДУ імені Михайла Драгоманова

ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ: ПОШУК ОПТИМАЛЬНОГО ПІДХОДУ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ

Освітній процес у сучасному світі є одним із ключових факторів соціального прогресу та розвитку країни. Забезпечення якісної освіти є завданням національного масштабу, а вдосконалення методів організації навчального процесу відіграє важливу роль у досягненні цієї мети. У цій статті ми розглянемо різні підходи до організації освітнього процесу в середній освіті, звертаючи увагу на традиційні та інноваційні форми, їх переваги та недоліки, а також шляхи поєднання цих підходів для оптимального навчання здобувачів освіти.

Класно-урочна система навчання, яка є однією з найпоширеніших форм організації навчального процесу в загальноосвітніх закладах, має давню історію. Власне, ідею створення класно-урочної системи традиційно пов'язують з ім'ям видатного дидакта XVII ст. Яна Амоса Коменського. Подальший розвиток теорія отримала у працях видатного французького педагога Жана-Батиста де Ламене (1712–1799), який активно працював у XVIII столітті. Ламене вважається одним із перших педагогів, хто систематизував і стандартизував підхід до навчання.

Система, запропонована Ламене, базувалася на розподілі навчального часу на окремі уроки або урокові одиниці, які відповідали певним предметам або темам. Кожен урок мав чітко визначений початок і кінець, а також включав у себе плановані навчальні цілі та завдання. Ця система ставила своєю метою стандартизацію навчання, спрощення організації навчального процесу та підвищення ефективності викладання.

Завдяки роботі Ламене класно-урочна система навчання набула значного поширення і стала однією з основних моделей організації навчального процесу у багатьох країнах світу. Її принципи використовуються й до цього часу, що свідчить про значний внесок Ламене у

розвиток педагогічної науки та практики.

Жан-Батист де Ламене відомий своїми ідеями щодо організації освітнього процесу, який він описав у своїй праці "Метод навчання дітей". Він розробив систему, в якій навчальний час був розподілений на окремі "уроки" або "урокові одиниці", які відповідали певним предметам або темам. Кожен урок мав чітко визначений початок і кінець, а також включав у себе плановані навчальні цілі та завдання.

Ця система була спрямована на стандартизацію навчання, спрощення організації навчального процесу та підвищення ефективності викладання. Вона стала популярною у багатьох країнах світу і широко застосовувалася у загальноосвітніх закладах.

Жан-Батист де Ламене вніс значний внесок у розвиток педагогічної науки, його ідеї та методи досі використовуються в освіті. Класно-урочна система навчання, запропонована ним, стала основою для подальшого розвитку шкільної освіти і є однією з основних моделей організації навчального процесу у багатьох країнах світу. [2, 108]

Традиційні методи навчання, такі як уроки-лекції та класичні уроки, мають свою велику вагу у формуванні базових знань та навичок учнів. Уроки-лекції, які дозволяють вчителям систематизувати та структурувати інформацію, та уроки, що сприяють активній участі здобувачів освіти у дискусіях та аналізі, є невід'ємною частиною традиційного навчального процесу. Однак, такі методи можуть мати свої обмеження, особливо щодо стимулювання творчого мислення та розвитку критичного мислення здобувачів освіти. [1, 408 с.]

Інноваційні підходи до навчання, які включають в себе використання сучасних технологій та інтерактивних методів, набувають все більшої популярності у сучасній освіті. Ці підходи відкривають широкі можливості для здобувачів освіти активно залучатися до навчального процесу, розвивати у них критичне мислення та творчі здібності. Використання новітніх технологій навчання, таких як інтерактивні та відеоуроки, мультимедійні презентації, онлайн-курси та веб-семінари, дозволяє створювати захопливе та цікаве освітнє середовище, яке стимулює активну участь здобувачів освіти у навчальному процесі.

Однак для успішного впровадження інноваційних підходів необхідне належне технічне забезпечення та підготовка педагогічного персоналу навчальних закладів. Вчителі повинні бути готові до використання нових технологій у своїй роботі, розуміти їхні можливості та обмеження, а також мати навички розвитку цифрової та медіа-грамотності серед учнів. Також важливо забезпечити доступ до необхідного обладнання та програмного забезпечення для всіх учасників навчального процесу, щоб уникнути нерівності в умовах навчання. [5, 240 с.]

Поєднання класичних та інноваційних форм організації навчання стає все більш актуальним і ефективним у сучасній освіті. Традиційні форми організації навчальної діяльності, такі як різні типи уроків, лекційні, семінарські, лабораторні та практичні заняття, надають здобувачам освіти можливість отримати систематизовану інформацію та базові знання про певну проблему або предмет. Вони дозволяють вчителю чітко структурувати матеріал і передавати його здобувачам світи у логічному порядку.

Однак, виключне використання класичних форм навчання може бути обмеженим, оскільки вони не завжди сприяють активному залученню великої кількості здобувачів освіти та розвитку їхніх аналітичних, критичних та творчих навичок мислення. Тут на допомогу приходять інноваційні форми організації навчального процесу. [4, 312 с.]

Характерні для інтерактивних уроків інноваційні методи навчання, такі як використання різноманітних інтерактивних технологій, реалізація групових проєктів, вирішення проблемних завдань та проведення рольових ігор, надають здобувачам освіти

можливість більш активно залучатися до навчального процесу. Вони стимулюють розвиток творчого мислення, сприяють вирішенню практичних завдань та розвивають навички співпраці та комунікації.

Поєднання цих двох підходів може мати синергетичний ефект, забезпечуючи належний розвиток усіх аспектів особистості здобувача освіти. Наприклад, широке застосування технічних засобів навчання під час уроків та лекційних занять може зробити процес ознайомлення з новим матеріалом більш цікавим та доступним для здобувачів освіти, а використання інтерактивних технологій під час семінарських, лабораторних та практичних занять може стимулювати їх до активної участі та обміну ідеями. [3. 176 с]

Підводячи підсумок, можна зазначити, що ефективність освітнього процесу суттєво залежить від ретельного підбору та застосування різних форм організації навчання. Важливо враховувати різноманітність підходів до організації навчання, їх потенціал і обмеження кожного з них, а також індивідуальні потреби та особливості здобувачів освіти. Комбінування класичних та інноваційних методів навчання може стати оптимальним рішенням для досягнення максимальної ефективності. Важливо також враховувати вимоги сучасного суспільства та ринку праці, адаптуючи навчальні програми та методичку навчання відповідно до потреб сучасного світу. Тільки з урахуванням цих аспектів можна забезпечити якісну та цілеспрямовану підготовку молодого покоління до життя в сучасному світі.

Література

1. Мечник Л. Л. Проблемно-пошукові методи навчання на уроках історії. Київ: Чумацький шлях, 2004. – 408 с.
2. Де Ламене Ж.-Б. Метод навчання дітей. URL: <https://er.ucu.edu.ua/bitstream/handle/1/124/Langlois%20Politics%20and%20Religion.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
3. Ігнатюк В. В. Методи навчально-пізнавальної діяльності учнів на уроках історії. Київ: Персополіс, 2001. 176 с.
4. Литвинова, Н. П. Система образования Франции: история и современность. Минск: Школа. 2005. 312 с.
5. Іванова О.О. Сучасні технології в освіті: використання технологічних засобів у навчальному процесі. Київ: Навчальна література. 2020. 240 с.

Моцак Світлана,
канд. пед.наук, доцент,
СумДПУ імені А.С.Макаренка,
м. Суми, Україна

ЯКА РОЛЬ ТА ЗНАЧЕННЯ ПРАКТИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ІСТОРІЇ, ПРАВОЗНАВСТВА ТА ГРОМАДЯНСЬКОЇ ОСВІТИ?

Важливим етапом у розвитку професійної майстерності та компетентностей майбутніх вчителів історії, правознавства та громадянської освіти є практична підготовка.

Практична підготовка майбутнього вчителя історії, правознавства та громадянської освіти – це процес, спрямований на розвиток не лише теоретичних знань, але й практичних навичок, які необхідні для успішної роботи у закладі освіти. Цей процес включає в себе різноманітні активності та завдання, які допомагають майбутньому вчителю отримати

необхідний досвід та підготуватися до професійної діяльності.

Майбутній вчитель проводить певний час на педагогічній практиці у закладі освіти, де він має можливість спостерігати за роботою досвідчених вчителів, а також самостійно вести уроки під керівництвом наставників. У школі майбутні вчителі отримують завдання на розробку та проведення уроків з історії, правознавства та громадянської освіти, що дозволяє йому практично застосувати свої знання та навички. Студенти беруть участь у методичних семінарах, тренінгах та конференціях, де вони обмінюються досвідом та вивчають найкращі практики викладання історії, правознавства та громадянської освіти. Майбутні вчителі ознайомлюються з різноманітними навчальними матеріалами, вивчають їх особливості та можливості використання у власній практиці. Студенти беруть участь у виховних заходах, конкурсах, проектах та інших позаурочних активностях, що сприяє розвитку їхніх організаційних та виховних здібностей.

Під час проходження практики у закладах освіти майбутні вчителі мають можливість вивчати наукову літературу, відвідувати професійні вебінари, практикують рефлексію своєї роботи, що допомагає їм постійно покращувати свої професійні навички.

Практична підготовка допомагає майбутнім вчителям набути необхідних навичок для викладання історії, правознавства та громадянської освіти, включаючи їх методики викладання, роботу з джерелами, педагогічні техніки тощо. Практична робота в реальному навчальному середовищі дозволяє майбутньому вчителю здобути цінний педагогічний досвід роботи в класі. Цей досвід допомагає їм краще розуміти потреби та можливості учнів, вдосконалювати свої педагогічні навички та ефективно керувати класом.

Взаємодія з учнями, робота з різними групами, вирішення педагогічних завдань в реальному часі сприяють розвитку педагогічної майстерності.

Практична підготовка дає майбутньому вчителям можливість отримати реальний досвід роботи в класі.

У сучасному світі технології швидко змінюються, і вчителям важливо вміти використовувати їх у навчальному процесі. Практична підготовка дозволяє засвоювати інноваційні методики та підходи до навчання. Це важливо для ефективного навчання та привертання уваги сучасних учнів. Під час практичної підготовки майбутні вчителі отримують досвід роботи з різними типами учнів та вивчають методики індивідуалізації навчання для ефективної роботи з різнорівневими класами та учнями з різними потребами.

Робота з учнями, адаптація до різноманітних ситуацій у класі, співпраця з батьками та адміністрацією школи сприяють розвитку майбутнього вчителя як професіонала та особистості. Вчителі вивчають, як ефективно спілкуватися з учнями, виховувати та підтримувати позитивний класний клімат. Це включає в себе вміння слухати, розуміти потреби учнів, вирішувати конфлікти та сприяти взаєморозумінню.

Практична підготовка дозволяє вчителям створювати умови для соціалізації учнів, розвитку їхніх громадянських навичок та цінностей, дозволяє майбутнім вчителям впроваджувати методи громадянської освіти в класі, навчає учнів активній громадянській участі у суспільстві та розвитку їхніх громадянських цінностей.

Отже, практична підготовка майбутнього вчителя історії, правознавства та громадянської освіти є важливим етапом їхньої професійної підготовки, оскільки вона сприяє не лише набуттю професійних навичок, а й розвитку особистості та підвищенню якості навчання. Знання та навички, отримані в ході практичної підготовки, допомагають майбутнім вчителям стати більш ефективними у своїй роботі, що впливає на успішність навчання учнів.

Література

1. Баханов К. О. Навчання історії в школі: інноваційні аспекти. Харків : Основа, 2005. 125 с.
2. Державний стандарт базової середньої освіти. (2020). Постанова КМУ № 898 від 30.09.2020 року. URL: https://osvita.ua/legislation/Ser_osv/76886/
3. Пометун О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання. Київ : А.С.К., 2004. 191 с.

Санкович Марія
вчитель-методист
Яблунецького ліцею,
Поляницької сільської ради
Надвірнянського району
Івано – Франківської обл.

ЧИ ДОСТАТНЯ КІЛЬКІСТЬ ГОДИН З ІСТОРІЇ ДЛЯ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ?

Останні 4 роки українські діти вчаться у непростих умовах: спочатку пандемія ковіду, потім повномасштабна війна, через яку родини змінюють місця проживання та школи. Часто навчання відбувається в дистанційному форматі, який не замінює очних уроків. Усе це так чи так позначається на їхній успішності. Перехід на опанування нових модельних програм з історії не показало великих змін в роботі учнів. На прикладі 5 класу 1 год. для викладання предмету вступ до історії та громадянської освіти на мою думку є дуже мало. Для порівняння математики 5 год. на тиждень. У цей час коли ми відновлюємо державність, на вивчення історії потрібно акцентувати більше часу та доступність матеріалу повинна бути безумовною.

Структурно-освітня програма школи може розглядатися як сукупність освітніх програм різного рівня навчання (початкової загальної, основної загальної та середньої (повної) загальної освіти). Ці програми повинні бути спадкоємними, тобто кожна наступна програма базується на попередній. У свою чергу, програма кожного рівня навчання у спрощеному вигляді являє собою сукупність предметних основних і додаткових освітніх програм, а також опис технологій їхньої реалізації. Освітня програма школи може бути визначена як сукупність взаємопов'язаних основних і додаткових освітніх програм і відповідних їм освітніх технологій, що визначають зміст освіти, та спрямованих на досягнення прогнозованого результату діяльності конкретної установи [5;с.67].

Спрямованість освітніх програм (наприклад, формування загальної культури особистості учнів; їх адаптація до життя в суспільстві; створення основи для усвідомленого вибору та наступного освоєння професійних освітніх програм; виховання громадянськості, працьовитості, поваги до прав і свобод людини, любові до Батьківщини, оточуючого середовища і т. п.); повинна відповідати призначенню закладу.

Необхідною умовою формування компетентностей є діяльнісна спрямованість навчання, яка передбачає постійне включення учнів до різних видів педагогічно доцільної активної навчально-пізнавальної діяльності, а також практична його спрямованість. Доцільно, де це можливо, не лише показувати виникнення факту із практичної ситуації, а й по можливості створювати умови для самостійного виведення нового знання, перевірки його на практиці і встановлення причинно-наслідкових зв'язків шляхом створення проблемних ситуацій, організації спостережень, дослідів та інших видів діяльності. Формуванню ключових компетентностей сприяє встановлення та реалізація в освітньому процесі

міжпредметних і внутрішньопредметних зв'язків, а саме: змістово-інформаційних, операційно-діяльнісних і організаційно-методичних. Їх використання посилює пізнавальний інтерес учнів до навчання і 18 підвищує рівень їхньої загальної культури, створює умови для систематизації навчального матеріалу і формування наукового світогляду. Учні набувають досвіду застосування знань на практиці та перенесення їх в нові ситуації. Основними формами організації освітнього процесу є різні типи уроку: формування компетентностей; розвитку компетентностей; перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей; корекції основних компетентностей; комбінований урок.

Також формами організації освітнього процесу можуть бути екскурсії, віртуальні подорожі, уроки-семінари, конференції, форуми, спектаклі, брифінги, квести, інтерактивні уроки (уроки-«суди», урок-дискусійна група, уроки з навчанням одних учнів іншими), інтегровані уроки, проблемний урок, відео-уроки тощо.

З метою засвоєння нового матеріалу та розвитку компетентностей крім уроку проводяться навчально-практичні заняття. Ця форма організації поєднує виконання різних практичних вправ, експериментальних робіт відповідно до змісту окремих предметів, менш регламентована й має акцент на більшій самостійності учнів в експериментальній та практичній діяльності. Досягнуті компетентності учнів можуть застосувати на практичних заняттях і заняттях практикуму. Практичне заняття - це така форма організації, в якій учням надається можливість застосовувати отримані ними знання у практичній діяльності. Експериментальні завдання, передбачені змістом окремих предметів, виконуються на заняттях із практикуму (виконання експериментально-практичних робіт).

Оглядова конференція (для 8-11 класів) повинна передбачати обговорення ключових положень вивченого матеріалу, учнем розкриваються нові узагальнюючі підходи до його аналізу. Оглядова конференція може бути комплексною, тобто реалізувати міжпредметні зв'язки в узагальненні й систематизації навчального матеріалу. Оглядова екскурсія припускає цілеспрямоване ознайомлення учнів з об'єктами та спостереження процесів з метою відновити та систематизувати раніше отримані знання.

Функцію перевірки та/або оцінювання досягнення компетентностей виконує навчальнопрактичне заняття. Учні одержують конкретні завдання, з виконання яких звітують перед вчителем. Практичні заняття та заняття практикуму також можуть будуватися з метою реалізації контрольних функцій освітнього процесу. На цих заняттях учні самостійно виготовляють вироби, проводять виміри та звітують за виконану роботу[4;с.12].

Література

1. Баханов К.О. Інноваційні системи, технології та моделі навчання історії в школі. Запоріжжя: Просвіта, 2004. 324 с.
2. Вільний тлумачний словник. URL: <http://sum.in.ua/f/innovacija>
3. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навчально-методичний посібник. Київ: Академвидав, 2004. 352 с.
4. Захарчук Т. В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі. URL: http://muzicteacher.at.ua/publ/innovacijni_tekhnologiji_navchannja_v_suchasnij_shkoli/1-1-0-5_6
5. Типова освітня програма для 5-9 класів закладів загальної середньої освіти 2021р

Терно Сергій,
доктор пед. наук, професор,
Запорізький національний університет,
м. Запоріжжя, Україна

ЯК ПОДОЛАТИ ПРОГАЛИНИ В ІСТОРИЧНІЙ ПАМ'ЯТІ ШКОЛЯРІВ?

Наразі вважаємо за необхідне звернутися до вкрай важливої проблеми історичної освіти – це формування змісту історичних курсів, зокрема курсу історії України. Інтегруючи освітній простір України в європейський, видається, що українські освітні керманічи забули, що не все наявне в деяких європейських країнах можна прикласти до реального стану речей в Україні. Дуже сумнівною виглядає теза, що формування змісту курсу вітчизняної історії в усіх європейських країнах віддано на відкуп авторським колективам підручників. Як свідчить наш досвід, в Польщі це точно не так. Ми вже неодноразово наголошували на тій обставині, що гуманітарна освіта загалом та вивчення історії, зокрема, виконують важливу функцію трансляції загальнолюдських та національних цінностей [2–6]. Неодмінною складовою громадянської ідентичності є історична пам'ять. В своїх попередніх дослідженнях ми наголошували на тій обставині, що українська ідентичність постійно зазнавала атак з боку ворога – Росії, яка наразі веде війну проти України уже десять років [2–5]. Для всього світу цілком очевидним є геноцидний характер цієї війни, адже ставиться під сумнів існування самого українського народу та його право на власний спосіб буття, на власну державність. Як інакше пояснити цілеспрямоване знищення російським агресором культурної спадщини України: як-то музею Г. Сковороди, музею народної майстрині М. Примаченко тощо? Чим можна пояснити цілеспрямоване щоденне знищення українців? Як можна пояснити масові депортації дітей тощо? Позиція агресора чітка та ясна – українці не мають право на існування. Напевно в таких умовах державі слід більш уважно ставитися до того, як формується історична пам'ять молодих українців. В попередній нашій публікації ми вже звертали увагу на те, що підручники для нової української школи продовжують підважувати українську ідентичність та підігрують російській пропаганді [4].

Наразі хочемо звернути увагу на чергові виверти "історичної свідомості" деяких авторів підручників з історії.

Так у параграфі підручника для 5-го класу Нової української школи за авторства О. Пометун та ін. [1], що його присвячено українському козацтву, автори пишуть: "Козаки мужньо і хоробро воювали з Туреччиною (тоді Османська імперія), із Кримським ханством та Польщею» [1, с. 87]. Разом з тим замовчуються конфлікти та війни козацтва з московською державою; нічого не говориться про звірства московитів на українських землях (приміром, Батуринська різанина 1708 р.); не згадується про те, що за наказом російської цариці Катерини II в 1775 р. зруйнували Запорозьку Січ; оминається тема про запровадження кріпацтва та утиски української мови. Наразі вкрай актуально розвіяти російський міф про споконвічну "дружбу братських народів". Постає резонне запитання: навіщо автори замовчують злочини московитів? До речі, замовчуються як минулі злочини московитів, так і сучасні, адже автори жодним словом не згадали сучасну російсько-українську війну, що триває вже 10 років (див. нашу публікацію [3]).

Натомість в підручнику оповідується виключно про "утиски українського населення з боку Речі Посполитої". Історія козацтва обривається на середині гетьманства Богдана Хмельницького, що відбувалося далі залишається за лаштунками свідомості школярів. Не

згадується в підручнику й державне утворення Військо Запорозьке та знакові постаті гетьманів Пилипа Орлика та Івана Мазепи. Дещо цинічним виглядає згадка гетьмана Івана Мазепи виключно в підписі до зображення 10-гривневої банкноти [1, с. 89]. Лише уявімо, що запам'ятають учні 5-го класу про гетьмана? Які асоціації прищеплює цей підручник щодо Івана Мазепи?

В підручнику простежується проімперський міф про те, що українські козаки постійно воювали з Польщею та Османською імперією. Разом з тим українські козаки не лише конфліктували з поляками та османами, а й часто діяли спільно, укладали угоди тощо. Вкрай важливо пам'ятати, що козаки були суб'єктом політичного життя в Речі Посполитій. Особливо це стосується початку XVII століття.

Варто звернути увагу на подання подій та значення Української революції (1917–1921 рр.) в згаданому підручнику. Автори виявилися не дуже щедрими на слова й вкрай куцо оцінюють результати діяльності керівників Української держави 1917–1921 рр. (відзначимо, всього в двох реченнях!): "Із різних причин Центральна Рада не змогла вирішити більшості нагальних на той час питань. Не розв'язали їх Українська держава на чолі з гетьманом Павлом Скоропадським та відновлена Українська Народна Республіка з очільниками Володимиром Винниченком та Симоном Петлюрою" [1, с. 92]. І більше немає жодної згадки про цих історичних постатей, навіть їх фото відсутнє.

У будь-якого читача, незалежно від віку, резонно постає питання: "Які саме нагальні питання не змогли вирішити зазначені діячі і з яких саме причин?" Звісно, підручник про це не говорить. Логічно постає наступне запитання: "Що з цих двох речень може зрозуміти 10-річна дитина?" Цілком очевидно, що подібними сентенціями школярам навіюється думка про недолугість тогочасної української держави та її очільників. Цілком явно проглядається відомий імперський міф, що його поширює росія про Україну як failed state. Невже так можна сформулювати позитивну національну ідентичність, шанобливе ставлення до історії свого народу? До того ж основна причина того, що український проєкт не відбувся на початку XX ст., полягає у розв'язаній росією війні проти України та знищенню української державності. Автори підручника навіюють українським школярам думку, що українська держава не вирішила нагальних питань, а от прийшли більшовики, створили СРСР та вирішили всі нагальні питання. Так треба розуміти авторів підручника? Постає логічне запитання: як такі підручники отримують гриф Міністерства освіти і науки України?

Нагадаємо, що цей період відзначений славними та героїчними сторінками в нашій історії, приміром боротьбою Українських січових стрільців та Української галицької армії. Українцям є чим пишатись в цей непростий історичний період. Проте, в підручнику жодним словом не згадуються Українські Січові стрільці, Українська галицька армія. Не згадується в тексті підручника й бій під Крутами, який для українського народу став символом героїзму та самопожертви молодого покоління в боротьбі за незалежність. Автори в цьому параграфі замовчують про конкретні здобутки в даний історичний період, наприклад: розвиток українського книгодрукування, заснування низки культурних, освітніх та наукових установ, академії наук, проведення судової реформи тощо. Історія Української революції постає вихолощеною та нецікавою учням, бо замовчуються героїчні вчинки та здобутки у державотворенні. Звісно все це підважує патріотичні почуття й шанобливе ставлення до історії свого народу.

Вражає так звана "інформаційна картка Української революції 1917–1921 рр." [1, с. 171]. У рубриці "Де відбувалася Українська революція" зазначено – *«українські землі у складі Російської імперії»*. І дійсно, як же Україна може обійтися без Російської імперії? Тут

все некоректно: по-перше, розпочалась революція та охопила українські землі у складі двох імперій: Російської та Австро-Угорської. По-друге, імперії під час революції розпалися та утворилися нові державні утворення, в тому числі УНР та ЗУНР. Відтак, коректніше й доцільніше було б означити територію як етнічні українські землі. Натомість автори штучно прив'язали Україну до росії. Наслідки/значення революції в цій таблиці подано в двох реченнях: "Перехід України під владу більшовиків і входження в СРСР. Піднесення національно-визвольного руху". То виходить, що наслідком Української революції було входження до складу СРСР? Коментарі тут зайві. І це в той час, коли путін та його пропагандисти тривалий час цинічно заявляють, що "до створення СРСР України як держави не було".

Друга світова війна також висвітлюється у душі «Великої Отчественной». Автори не зазначають, що СРСР був тоталітарною державою, не наголошують на її імперському характері. В параграфі не згадується один із жахливих злочинів комуністичного режиму – депортація кримських татар та інших народів Криму в 1944 р. Натомість про цей факт автори пишуть лише одним реченням, але це виявляється не депортація, а примусова міграція! [1, с. 133]. Дивно але про цей факт йдеться чомусь в параграфі § 23. "Як дозволя і спорт, подорожі та міграції змінюють життя людей". Злочин комуністичного режиму подається як один із видів міграції населення (примусова), а не як депортація та геноцид. Авторам не зайвим було б ознайомитися із Постановою Верховної Ради України від 12.11.2015 "Про визнання геноциду кримськотатарського народу". Отже на законодавчому рівні депортація кримських татар визнана геноцидом кримськотатарського народу та злочином комуністичного режиму. Просто не досягнути, як цей підручник отримав гриф Міністерства освіти і науки?

Дивно, що кримськотатарська громада України не звернула на це увагу. До того ж, примусова міграція (під час катастроф, військових дій тощо) – це далеко не те саме, що депортація.

Таким чином, як ми мали змогу переконатися, деякі автори підручників з історії дозволяють собі вкрай вибірково підходити до формування змісту історичної освіти, тим самим спотворюючи історичну пам'ять молодого покоління українців та навіюючи їм міфи російської пропаганди. Аби уникнути подібних маніпуляцій з історичною пам'яттю, слід подумати над розробленням документу, який би, по-перше, унормував обов'язковий перелік історичних подій та історичних діячів. По-друге, унеможливив маніпулювання свідомістю молодого покоління українців. Наразі постає проблема: поки ворог атакує наші міста, ми програємо війну на ідеологічному фронті, дозволяючи деяким авторам підручників розмивати українську ідентичність та створювати сприятливі умови для поширення російських історичних міфів. Адже підірвавши українську ідентичність у молодого покоління, буде створено плідний ґрунт для поглинання України в майбутньому.

Література

1. Пометун О. І., Малієнко Ю. Б., Ремех Т. О. Досліджуємо історію і суспільство. інтегрований курс: підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти. ., 2022. 179 с. Київ : Вид. дім «Освіта», 2022. 179 с. URL: <http://surl.li/dubhd> (дата звернення: 20.11.2023).
2. Терно С. Гвардія Табачника і підручники з історії для НУШ. *Портал громадських експертів - Освітня політика*. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/12-articles/1416-gvardiya-tabachnika-i-pidruchniki-z-istoriji-dlya-nush> (дата звернення: 16.06.2023).
3. Терно С. О., Турченко Г. Ф. Бої за Україну в шкільному курсі історії в контексті передумов сучасної російсько-української війни. *Трансформації історичної пам'яті* : Зб.

- матеріалів III Міжнар. науково-практ. конф., м. Вінниця, 10 листоп. 2022 р. Вінниця, 2022. С. 148–153. URL: <https://jthm.donnu.edu.ua/article/view/12783> (дата звернення: 14.07.2023).
4. Терно С. Політика пам'яті в історичній освіті Нової української школи. *Політика пам'яті: досвід Європи для України* : Матеріали I Міжнар. наук. конф., м. Запоріжжя, 17–18 листоп. 2023 р. Запоріжжя, 2023. С. 182–185. URL: https://sites.znu.edu.ua/interactiv.edu.lab//Statti_z2012/tezi_Memory_Politics-2023-11.pdf (дата звернення: 15.12.2023).
5. Терно С., Турченко Г. Антиукраїнська політика в історичній освіті України за міністра Д.Табачника (2010– початок 2014рр.). *Емінак*. 2023. Т. 3, № 43. С. 239–254. URL: <https://www.eminak.net.ua/index.php/eminak/article/view/668> (дата звернення: 14.11.2023).
6. Терно С. 11 Зауваг до Концептуальних засад реформування історичної освіти. *Портал громадських експертів – Освітня політика*. URL: <http://education-ua.org/ua/component/content/article/11-podiji/1425-11-zauvag-do-kontseptualnikh-zasad-reformuvannya-istorichnoji-osviti> (дата звернення: 20.06.2023).

Турченко Галина
д.і.н, професор Запорізького національного університету
м. Запоріжжя, Україна

Тоцька Софія
аспірантка Запорізького національного університету
вчитель історії КУ «Пологівський лицей «Основа»
м. Запоріжжя, Україна

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕМИ «РЕВОЛЮЦІЯ ГІДНОСТІ (ЛИСТОПАД 2013 – ЛЮТИЙ 2014 РР.)»

Необхідність якісного викладання історії України для учнів старшої школи є важливим та актуальним. При викладанні історії України в контексті сучасних трансформацій важливо включати в навчальний процес події, які відбуваються в сучасній Україні. Необхідно навчити учнів аналізувати історичні події, відрізнити факти від міфів та фейків. Якісне викладання історії України у старшій школі не лише допомагає учням зрозуміти минуле своєї країни, а й формує їхнє критичне мислення, сприяє вихованню патріотизму та залученості до громадського життя. Серед наукових доробків про події Революції Гідності можемо виділити праці А. Колодій [3], Ю. Шведи [10], Г. Турченко й С. Тоцької [9] та інших.

Метою роботи є характеристика й аналіз навчально-методичного забезпечення теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)».

Під час вивчення теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)» вчитель має чітко дотримуватися змісту запропонованих Міністерством освіти та науки України навчальних програм, інструктивно-методичних рекомендацій. Проаналізуємо деякі з них.

Навчальна програма «Історія України. Всесвітня історія» для 11 класів затверджена Міністерством освіти і науки України (гриф Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2022 р., наказ № 698) включає розгляд ключових питань теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)». Учні мають ознайомитися з геополітичними аспектами євроінтеграційного курсу України та прагненням Російської Федерації до реімперіалізації на теренах колишнього СРСР. Передбачено розгляд подій Євромайдану, краху режиму Віктора

Януковича та підписання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, а також їх наслідків для суспільства та політики. Ці теми допоможуть учням отримати глибоке розуміння важливих історичних подій, які вплинули на розвиток України у період з листопада 2013 по лютий 2014 рр. Достатня кількість годин для розгляду теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)» свідчить про її надзвичайну важливість [5].

Навчальна програма «Інтегрований курс «Історія: Україна і світ» для 11 класів (гриф Міністерства освіти і науки України від 3 серпня 2022 р., наказ № 698) включає розділ «Європейський вибір України» та є важливим етапом у вивченні української історії та її зв'язку з подіями у світі. У контексті вивчення цього розділу учні мають змогу ознайомитися з ключовими історичними подіями, які відбулися на початку ХХІ ст. в Україні, включаючи Революцію Гідності. Програма охоплює широкий спектр тем, пов'язаних з історичними подіями, процесами, що відбувалися у світі та в Україні протягом 2013–2014 рр.: труднощі державного будівництва в Україні протягом 2013–2014 рр., зокрема періоду президентства В. Януковича та розгортання протестів на Євромайдані; багатополарність світу та її вплив на міжнародні відносини, динаміка геополітичних конфліктів; європейська та євроатлантична інтеграція України, аналіз перспектив та викликів цих процесів; Революція Гідності в Україні: її початок, хід подій та наслідки для країни та суспільства і т.п. Ці теми допомагають глибше зрозуміти складні події, що вплинули на сучасну історію України й світу, розвивати критичне мислення та аналітичні навички [4].

Підручники з історії України авторства Н. Сорочинської, О. Гісема (2019 р.); В. Даниленка, М. Смольницької (2019 р.); В. Власова, С. Кульчицького (2019 р.); Г. Хлібовської, О. Наумчука, М. Крижановської, І. Гирича, І. Бурнейка (2019 р.) зосереджені на вивченні ключових подій і процесів, що відбувалися в Україні у період з 2013 по 2018 роки. Вони охоплюють широкий спектр тем, включаючи політичне, економічне, культурне та міжнародне життя країни, а також події Революції Гідності та збройну агресію Російської Федерації проти України [1].

Сьогодні надзвичайно важливо звернути увагу на інформаційно-методичні матеріали на 2023/2024 навчальний рік, які розроблені Міністерством освіти та науки України й Українським інститутом національної пам'яті та є важливими для викладання історії України в старшій школі. Вони допомагають вчителям краще організувати процес навчання та забезпечити учнів необхідною інформацією. Відповідно до рекомендованих Міністерством освіти та науки України інформаційно-методичних матеріалів на основі опрацювання фільмів («Кіборги», «Крути 1918» і т.п.), музичних творів (Океан Ельзи – «Без бою» і т.п.), публіцистичної та наукової літератури (роботи С. Плохія, Я. Грицака, Тімоті Снайдера і т.п.) діти мають змогу зрозуміти передумови, причини, хронологію та наслідки історичних подій, таких як Помаранчева революція та Революція Гідності [2].

Використання запропонованих Міністерством освіти та науки України у навчальній програмі та підручниках з історії України фото та відео документів, карикатур та карт допомагає зробити вивчення історії більш цікавим та наочним. Фото та відео документи можуть допомогти учням зануритися в атмосферу минулих подій, зрозуміти емоції людей, які брали участь у цих подіях, і навіть відчувати себе частиною історії. Карикатури можуть стати чудовим інструментом для аналізу політичних та суспільних процесів. Аналіз карикатур допомагає учням розвивати критичне й логічне мислення. Карти також відіграють важливу роль у вивченні історії, оскільки вони дозволяють учням локалізувати події у просторі та часі, розуміти геополітичні зміни та територіальні перетворення. Використання різноманітних

джерел інформації сприяє більш глибокому розумінню історичних подій та процесів й кращому засвоєнню матеріалу [2].

При вивченні теми «Революція Гідності 2013 – 2014 рр.» рекомендовано опрацювати відео, фото та аудіоматеріали, які містять свідчення, репортажі та інтерв'ю з учасниками подій. Опрацювання статей, есе та досліджень учених, журналістів допоможе зрозуміти причини, характер і наслідки Революції Гідності. З використання листів, промов та інших документів з теми учні отримають прямий доступ до первинних джерел. Використання ілюстрацій, карт, інфографіки та інших візуальних матеріалів сприяє показу важливих місць, ключових історичних постатей та іншого. Це дозволить зробити вивчення теми «Революція гідності» цікавим та пізнавальним.

Ефективному вивченню теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)» допомагають навчально-методичний та науково-методичний посібники під редакцією П. Полянського «Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навчально-методичний посібник» [6]; «Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: науково-методичний посібник» [7]. Використання посібників сприяє поглибленню знань учнів про причини, хід та наслідки Революції Гідності, розкриттю змісту понять Євромайдан, Революція Гідності, економічна інтеграція, політична асоціація, безвізовий режим і т.п.

Отже, на прикладі таких історичних подій, як Революція Гідності, сучасні діти мають усвідомлювати необхідність боротьби українців за проєвропейське майбутнє. Сьогодні Міністерство освіти та науки України оновлює навчальні програми; надає чіткі інструктивно-методичні рекомендації для вчителя; сприяє виданню нових посібників (з теми «Революція Гідності (листопад 2013 – лютий 2014 рр.)», підручників (що включають події сучасної історії, в тому числі й Революції Гідності) та модернізує навчально-методичну базу. Все це необхідно для чіткої, якісної та злагодженої роботи вчителя.

Література

1. Інформаційні матеріали Українського інституту національної пам'яті до Дня Соборності України – 2024. День Гідності та Свободи. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/11/20/Inform-metod.materialy-lyst.MON-4.4536-23.vid.20.11.2023.pdf>
1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо викладання навчальних предметів у закладах загальної середньої освіти у 2023/2024 навчальному році. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/metodichni%20recomendazii/2023/09/12/IMR-2023-2024-Suspilstvoznnavstvo.12.09.2023.pdf>
2. Колодій А. Феномен Майдану в контексті пошуку моделі врядування в Україні. Київ : Стилос, 2014. 244 с. [Електронний ресурс]. URL: www.kennan.kiev.ua/Library/Agora/Agora13.pdf
3. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія: Україна і світ. 10-11 класи. Київ, 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/Istoriya-Ukrayina.i.svit-Intehrovanyy.kurs.30.09.2022.pdf>
4. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Історія України. Всесвітня історія. 6-11 класи. Київ, 2022. [Електронний ресурс]. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-5-9-klas/2022/08/15/Navchalna.programa.2022.WH.HU.6-11.pdf>

5. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: навчально-методичний посібник. / За заг. ред. П. Полянського; Авт. кол.: Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. 36 с.
6. Революція Гідності 2013–2014 рр. та агресія Росії проти України: науково-методичні матеріали. / За заг. ред. П. Полянського; Авт. кол.: Головка В., Палій О., Черевко О., Янішевський С. Київ : Київський університет ім. Б. Грінченка, 2015. 36 с.
7. Турченко Г. Історична наука і сучасна гібридна війна Росії проти України.
8. Zapozhzhia. Historical Review. 2016, Том 1, №46. С. 295-301.
9. Турченко Г., Тоцька С. Революція Гідності в Запоріжжі: хроніка подій (листопад 2013 – лютий 2014 рр.) Zapozhzhia Historical Review. 2021, №57. С. 139-147.
10. Шведа Ю. Революція Гідності у контексті загальної теорії соціальних революцій [Електронний ресурс]. URL: http://zaxid.net/news/showNews.do?revolyutsiya_gidnosti_u_konteksti_zagaloyi_teoriyi_sotsialnih_revolyutsiy&objectId=1301345

Наукове видання

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ОСВІТНЯ ГАЛУЗЬ
СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ:
ВИКЛИК ДЛЯ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ТА ВАРІАНТИ ВІДПОВІДЕЙ

Технічний редактор – І. П. Борис
Верстка, макетування – О. В. Желіба
Дизайн обкладинки – О. В. Желіба
(використано зображення, згенеровано ШІ www.bing.com)

Підписано до друку 01.05.2024 р.
Гарнітура Computer Modern
Замовлення № 96

Формат 60x84/16
Ум. друк. арк. 2,51
Обл.-вид. арк. 2,66

Папір офсетний
Тираж 55 пр.

Ніжинський державний університет
імені Миколи Гоголя.
м. Ніжин, вул. Воздвиженська, 3^А
(04631) 7-19-72
E-mail: vidavn@ndu.edu.ua
www.ndu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 2137 від 29.03.05 р.